

Ikäihmisten perhehoidon soveltamisohje

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue aluehallitus § Myöntämisperusteet tulevat voimaan

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	4
2.	Perhehoidon keskeiset käsitteet	5
3.	Ikäihmisten perhehoito	7
3.1	Perhehoidon tarkoitus ja tavoite.....	7
3.2	Toimeksiantosuhteinen perhehoito	7
3.3	Toiminimellä toimiva perhehoitaja	8
3.4	Perhehoidon järjestäminen	8
3.5	Perhehoidon myöntäminen	9
3.6	Perhehoidon muodot.....	10
4.	Perhehoitajan ja perhekodin hyväksyminen	11
4.1	Perhehoitaja.....	11
4.2	Ennakkovalmennus	13
4.3	Perhekoti.....	14
4.4	Perhekodissa olevien ikäihmisten määrä.....	16
5.	Toimeksiantosopimus	16
5.1	Perhehoitajaa sijaistavan toimeksiantosopimus	17
5.2	Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen	17
6.	Perhehoidon palkkiot ja korvaukset	18
6.1	Hoitopalkkio.....	18
6.2	Hoitopalkkion korotus erityistilanteissa.....	19
6.3	Kulukorvaus.....	20
6.4	Perhehoidosta aiheutuvat matkakulut	21
6.5	Käynnistämiskorvaus.....	21
6.6	Perhehoidon hoitopalkkiot ja kulukorvaukset keskeytysten ajalta	22
6.6.1	Perhehoitajan sairastuessa	22
6.6.2	Pitkäaikainen perhehoito	23
6.6.3	Lyhytaikainen perhehoito.....	23
6.7	Keskeytys perhehoitajasta riippumattomasta syystä	23
6.8	Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset perhehoidon päättyessä	24

7.	Perhehoitajan asema	25
7.1	Perhehoitajan oikeus vapaaseen.....	25
7.2	Maksut perhehoitajan vapaan ajalta.....	27
7.3	Sijaisperhehoitajalle maksettavat palkkiot	27
7.4	Perhehoitajan eläketurva	28
7.5	Perhehoitajan, perhehoidossa olevan ikäihmisen sekä perhekodin vakuutukset...28	
8.	Perhehoitajan tuki	28
8.1	Perhehoitajan valmennus, yhteistyö, täydennyskoulutus ja työnohjaus.....	29
8.2	Perhehoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset	30
9.	Perhehoidossa olevaa ikäihmistä koskevat asiat	30
9.1	Ikäihmisen asema ja oikeudet	30
9.2	lääkäiden palveluiden asiakassuunnitelma.....	30
9.3	Ikäihmisen lääkehoito perhekodissa	31
9.4	Perhehoidon asiakasmaksut	31
9.4.1	Pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksu.....	31
9.4.2	Asiakasmaksun tarkistaminen ja alentaminen.....	32
9.4.3	Lyhytaikaisen, osavuorokautisen, päiväaikaisen ja tuntiperusteisen perhehoidon asiakasmaksu.....	33
9.5	Perhehoidossa olevan ikäihmisen yksityis- ja käyttövarat.....	33
9.6	Perhehoidossa olevan ikäihmisen valitus- ja vaikutusmahdollisuudet	34
9.7	Ikäihmisen kuolema perhekodissa.....	34
10.	Perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet	35
10.1	Tietojensaantioikeus ja tietojen säilytys	35
10.2	Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus.....	36
10.3	Perhehoitajan ilmoittamisvelvollisuus	36
11.	Hyvinvointialueen oikeudet ja velvollisuudet	37
12.	Perhehoidon ohjaus- ja valvontakäynnit	38

1. Johdanto

Ikäihmisten perhehoidon soveltamisohje sisältää tietoa siitä, miten Keski-Uudenmaan hyvinvointialue järjestää, tuottaa ja toteuttaa toimeksiantosuhteista perhehoitoa. Soveltamisohjeessa kuvataan perhehoidon keskeiset käsitteet, perhehoidon toteutusta, korvauksiin liittyviä periaatteita, perhehoitajan asemaa ja tuen muotoja ja niiden toteutusta.

Soveltamisohjeen hyväksyy hyvinvointialueen hallitus/valtuusto.

Tässä soveltamisohjeessa linjataan yhtenäiset periaatteet ikäihmisten toimeksiantosuhteisen perhehoidon toteuttamiseen Keski-Uudellamaalla. Soveltamisohje turvaa asiakaslähtöisen perhehoidon laadun edellytykset ja perustan sekä kaikkien osapuolien oikeudet ja velvollisuudet.

Ikäihmisten perhehoitoa ohjaava lainsäädäntö koostuu seuraavista laista ja asetuksista:

- perhehoitolaki (263/2015)
- sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Julkisten alojen eläkelaki (81/2016)
- Työtapaturma ja ammattitautilaki (459/2015)
- Laki omaishoidon tuesta (937/2005)
- Tietosuojalaki (516/2004)
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007)
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011), Pelastuslaki (79/2011)
- laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- laki (734/1992) ja asetus (912/1992) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista
- työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
- sairausvakuutuslaki (1224/2004)
- hallintolaki (434/2003)
- hallintolainkäyttölaki (586/1996)
- kotikuntalaki (201/1994)
- henkilötietolaki (523/1999)
- laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012)
- STM:n julkaisu 2017:6 Laatusuositus hyvän ikääntymisen ja palvelujen parantamiseksi
- Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2010: Ravitsemussuositukset ikääntyneille
- Valvira: Valvontaohjelmat
- Yleinen EU:n tietosuojalaki (2016)
- Kansallinen tietosuojalaki (2018)

Lisäksi ikäihmisten perhehoidon järjestämisessä on huomioitu sosiaali- ja terveysministeriön Hyvä perhehoito -työryhmän raportti perhehoitolain toimeenpanon tueksi (25:2017).

2. Perhehoidon keskeiset käsitteet

Perhehoito on sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan on huolehdittava sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaan. Perhehoidon tavoite ja toteutustavat on määritelty perhehoitolaissa. Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona.

Ikäihmisten perhehoito on kodinomainen tapa järjestää ikäihmisen hoiva, huolenpito ja asuminen, kun omassa kodissa asuminen ei ole mahdollista tai hänen kannaltaan tarkoituksenmukaista. Perhekodissa asuva ikäihminen katsotaan kotona asuvaksi ja hän on oikeutettu samoihin avohuollon palveluihin, kuin omassa kodissaan asuva henkilö.

Perhehoitaja on henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa ja on suorittanut tehtävän edellyttämän ennakovalmennuksen.

Perhehoidon asiakkaan vastuutyöntekijä on asiakkaalle nimetty Geriatrisen keskuksen työntekijä, joka tekee läheistä yhteistyötä perhehoitajan kanssa sekä vastaa ikäihmisen palvelukokonaisuudesta. Vastuutyöntekijä tekee yhteistyötä asiakkaan omaisten ja perhehoidon koordinaattorin kanssa.

Perhehoidon koordinaattorina toimii tehtävään nimetty Geriatrisen keskuksen sosiaaliohjaaja, joka koordinoi alueella järjestettävää perhehoitoa. Hän toimii alueen työntekijöiden ja perhehoitajien kanssa yhteistyössä. Perhehoidon koordinaattori on perhehoitajalle nimetty vastuutyöntekijä. Hän seuraa perhehoidon laadukasta toteutumista, valvoo perhehoitoa ja järjestää perhehoitajan tarvitseman tuen ja ohjauksen.

Perhekoti on yksityiskoti, jossa annetaan perhehoitoa. Se on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan, rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Sopivuutta arvioitaessa kiinnitetään erityistä huomiota perhekodin ihmissuhteisiin ja perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata ikäihmisen tarpeisiin sekä siihen, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet perhehoitoon sijoitettavan henkilön.

Pitkäaikainen perhehoito tarkoittaa sitä, että henkilölle on myönnetty perhehoito toistaiseksi ja hän muuttaa perhekotiin asumaan. Pitkäaikainen perhehoito voi tapahtua myös ikäihmisen omassa kodissa.

Lyhytaikainen perhehoito voi tarkoittaa joko säännönmukaisia vuorohoitajaksoja tai yksittäistä, määräaikaista hoitajaksoa esim. toipilasaikana sairaalahoidon jälkeen ennen kotiutumista omaan kotiin. Lyhytaikainen perhehoito sopii myös omaishoitajan vapaapäivien sijaishoidoksi.

Osavuorokautinen perhehoito on joko päivä- tai yöhoitoa. Osavuorokautinen perhehoito voi olla kertaluonteista tai säännöllisesti toistuvaa ja myös se vastaa omaishoitajien tarpeisiin.

Päiväaikainen toiminta perhehoidossa on yksi päiväaikaisen toiminnan muoto. Päiväaikainen toiminta järjestetään perhehoitajan kotona. Toimintaa on kerran viikossa arkipäivisin ja se on kestoltaan 5–6 tuntia. Asiakas tai hänen omaisensa vastaa kuljetuksen järjestämisestä.

Tuntiperusteinen perhehoito on kestoltaan alle kolme tuntia yhtäjaksoisesti. Tuntiperusteinen perhehoito voi olla kertaluonteista tai säännöllisesti toistuvaa.

Perhehoidon asiakasmaksu on hyvinvointialueen määrittämä palvelukohtainen asiakasmaksu.

Toimeksiantosopimus on perhehoitajan ja sijoittavan hyvinvointialueen välinen sopimus, jossa tulee sopia palkkiosta, käynnistämiskorvauksesta, kulukorvauksesta, asiakkaan käyttövaroista, hoidon kestosta, perhehoitajan vapaasta, hyvinvointi- ja terveystarkastuksesta, valmennuksesta, työhohjauksesta ja koulutuksesta, irtisanomisesta sekä hyvinvointialueen ja perhehoitajan välisestä yhteistyöstä.

Perhehoitajan hoitopalkkio on rahana suoritettava korvaus perhehoitajan antamasta hoivasta ja huolenpidosta. Hoitopalkkion suuruus määräytyy asiakkaan hoidon tarpeen ja perhehoidon keston mukaisesti.

Perhehoitajalle maksettava kulukorvaus on rahana suoritettava korvaus asiakkaan ravinnosta, asumisesta ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot.

Perhehoidon ja omaishoidon ero on siinä, että omaishoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona ennakovalmennuksen suorittaneen perhehoitajan toimesta. Perhehoidossa olevalta asiakkaalta peritään asiakasmaksu.

Ikäihmisten palvelujen asiakassuunnitelma on yhdessä asiakkaan, hänen läheisten, perhehoitajan ja asiakkaan hoidosta vastaavan vastuutyöntekijän sekä tarvittaessa muiden toimijoiden kanssa yhdessä laadittu asiakirja. Suunnitelmassa määritellään ikäihmisen tarpeet ja toiveet sekä miten niihin vastataan. Suunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan säännöllisesti.

3. Ikäihmisten perhehoito

Perhehoitoa voidaan järjestää toimeksiantosuhteisena perhehoitona sekä ammatillisena perhehoitona. Tämä toimintaohje koskee toimeksiantosuhteista perhehoitoa. Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona (Perhehoitolaki 3).

3.1 Perhehoidon tarkoitus ja tavoite

Perhehoito on yksi vaihtoehto ikäihmisten palvelutarjonnassa. Ikäihmisten perhehoito on inhimillisen, kotoisan ja turvallisen arjen mahdollistava hoivan ja huolenpidon muoto. Sen perustana ovat yhteisöllisyys ja perheen arkeen osallistuminen ikäihmisen tarpeet huomioiden.

Perhehoidossa kunnioitetaan ikäihmisen itsemääräämisoikeutta, otetaan huomioon yksilölliset tarpeet ja toiveet sekä huomioidaan turvallisuus. Perhehoidossa olevalla henkilöllä on muihin perhekodin jäseniin nähden tasavertainen asema. Perhehoito tarjoaa kiinteään lähiyhteisön, pysyvät ihmissuhteet, jokapäiväisiä kodin askareita, yksilöllistä hoitoa ja turvallisuutta. Perhehoidon vahvuuksia ovat jatkuvuus, kodinomainen ympäristö sekä pysyvät ihmissuhteet. Perheen arkeen osallistuminen ja perhehoitajan läsnäolo tukevat ikäihmisen toimintakykyä ja kuntoutumista sekä ylläpitävät hyvää elämänlaatua. Perhehoitoon sijoitettu henkilö saa tarpeittensa mukaisen hoidon ja huolenpidon perheenjäsenenä.

Perhehoito on sopiva hoivan ja huolenpidon muoto esimerkiksi silloin, kun toimintakykyä heikentää iän tuoma hauraus, sairaus, vamma tai turvattomuuden tunne. Perhehoidon myöntämisessä lähtökohtina ovat ikäihmisen elämäntilanne sekä tuen, ohjauksen, hoivan ja huolenpidon tarve. Perhehoitoon sijoittamisessa huomioidaan ikäihmisen toiveet, hänen läheistensä mielipide sekä perhehoitajan arvio omista valmiuksistaan suhteessa ikäihmisen tarpeisiin.

3.2 Toimeksiantosuhteinen perhehoito

Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa hyvinvointialue hyväksyy perhehoitajan ja perhekodin soveltuvuuden perhehoitotehtävään ja valvoo perhehoitoa. Hyvinvointialue tekee hallinnollisen päätöksen ikäihmisen perhehoidosta. Perhehoitaja ja hyvinvointialue solmivat keskenään toimeksiantosopimuksen, jossa sovitaan muun muassa hoitopalkkioista, kulukorvauksista sekä perhehoitajan muusta tuesta. Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perhehoidettavan henkilön osalta erikseen. Perhehoito voi olla pitkä- tai lyhytaikaista tai osavuorokautista. Toimeksiantosuhteinen perhehoito ei ole yritystoimintaa.

3.3 Toiminimellä toimiva perhehoitaja

Toimeksiantosuhteinen perhehoitaja voi toimia myös toiminimellä. Perhehoitoa määrittää siinäkin tapauksessa perhehoitolaki ja siihen liittyvä lainsäädäntö. Perhehoitolain mukaan toimeksiantosopimuksen tekevät hyvinvointialue ja perhehoitaja (luonnollinen henkilö, ei toiminimi). Toimeksiantosopimuksessa sovitaan hoitopalkkion ja kustannusten korvauksen maksamisesta toiminimelle. Toiminimellä toimiessaan perhehoitajan tulee hakea Patentti- ja rekisterihallitukselta y-tunnus, ja hän voi halutessaan hakeutua ennakkoperintärekisteriin. Ennakkoperintärekisteriin hakeutuminen ei ole kuitenkaan pakollista.

Perhehoidon järjestämisestä vastaava hyvinvointialue vastaa perhehoitajan lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta ja maksaa eläkevakuutuksen myös toiminimellä toimivan perhehoitajan osalta. Jos suorituksen saaja ei kuulu ennakkoperintärekisteriin, toimittaa hyvinvointialue suorituksesta ennakonpidätyksen ja pidättää hoitopalkkiosta eläkevakuutusmaksun. Ennakkoperintärekisteriin kuuluvan perhehoitajan palkkiosta ei tarvitse toimittaa ennakonpidätystä, mutta hoitopalkkiosta pidätetään eläkevakuutusmaksu.

Ennakkoperintärekisteriin kuuluvaperhehoitaja huolehtii itse verojensa maksusta maksamalla ennakkoveroa Verohallinnolle. Verohallinto määrää ennakkoverot etukäteen vuosittain (ennakkoperintälaki 1996 25§, 2 mom). Toiminimellä toimivaperhehoitaja tekee perhehoitotoiminnasta elinkeinotoiminnan veroilmoituksen. Hoitopalkkiosta ei peritä palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua eikä myöskään hyvinvointialue ole velvollinen maksamaan työnantajan työttömyysvakuutusmaksua (Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta 15 §). Hyvinvointialueen ei tarvitse suorittaa hoitopalkkiosta työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Hyvinvointialue ja perhehoitajan tekemässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan, että palkkio ja kulukorvaus maksetaan toiminimelle hyvinvointialueen palkanlaskennan kautta. Hyvinvointialue ei ilmoita tulorekisteriin toiminimellä toimivalta perhehoitajalta perittyä työeläkevakuutusmaksua.

3.4 Perhehoidon järjestäminen

Viranhaltija päättää hyvinvointialueen toimintasäännön mukaisesti perhehoitajien ja perhehoitokotien hyväksymisestä, toimeksiantosopimuksista, maksettavista hoitopalkkioista, kulukorvauksista ja käynnistämiskorvauksista sekä perhehoidon myöntämisestä ja sijaishoidon järjestämisestä asiakkaalle. Asiakkaan vastuutyöntekijä vastaa perhehoitoon sijoitetun ikäihmisen palvelukokonaisuudesta sekä laatii ja ylläpitää perhehoitoon sijoitetun asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelman yhteistyössä asiakkaan, omaisten ja perhehoitajan kanssa. Perhehoidon koordinaattori järjestää ikäihmisen hoidon perhehoitajan vapaiden ajaksi sekä järjestää perhehoitajalle tarvittavan tuen (vapaiden järjestely, täydennyskoulutus, yhteydenpito perhehoitajaan, työnohjaus jne.) Perhehoidon koordinaattori tekee säännöllisesti yhteistyötä perhehoitajien kanssa.

Hyvinvointialue ylläpitää perhehoitajia ja perhekoteja koskevia tietoja rekisteriselosteen mukaisesti. Perhehoitoa koskevat asiakirjat arkistoidaan asianmukaisesti ja hyvinvointialue tallentaa perhehoitajasta ja perhekodista tarpeelliset tiedot.

3.5 Perhehoidon myöntäminen

Perhehoito on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua, joka perustuu perhehoitolakiin. Perhehoidon myöntäminen perustuu palvelutarpeen arviointiin. Palvelutarpeen arvioinnin osana käytetään RAI-arviointivälineistöä arvioitaessa iäkkään henkilön palveluntarvetta ja toimintakykyä. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012).

Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä huomioidaan ikäihmisen osallisuus ja valinnanvapaus sekä tuetaan asiakasta ja omaista valinnan tekemisessä. Perhehoidon järjestämisessä on tärkeää turvata hoidettavan ja hänen läheistensä osallisuus perhehoitoa suunniteltaessa ja perhehoidon aikana.

Ikäihmisen on mahdollista saada perhehoitoa, kun se on asiakkaan kannalta perustelua, eikä asiakas ole tehostetun palveluasumisen tarpeessa. Yhteistyössä asiakkaan, omaisten ja asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta merkittävien tahojen kanssa arvioidaan hänen palvelutarpeensa ja soveltuvuus perhehoitoon. RAI- mittariarvot ovat samat kuin palveluasumisen soveltuvuuden arvioinnissa.

Perhehoitaja arvioi omia valmiuksiaan toimia perhehoitajana kyseiselle henkilölle. Perhehoito käynnistyy aina tutustumisjaksolla. Perhehoitoa suunniteltaessa selvitetään asiakkaan muiden sote-palveluiden ja tukitoimien tarve ja saatavuus asiakkaan vastuutyöntekijän toimesta.

Asiakkaan on mahdollista saada perhehoitoa kun:

- hän ei pärjää kotona kotiin annettavista palveluista / tuesta huolimatta
- hän kokee turvattomuutta, ahdistuneisuutta, masennusta, yksinäisyyttä kotiin annettavista palveluista huolimatta
- hän tarvitsee toisen henkilön ohjausta, tukea tai läsnäoloa
- perhehoito on muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa riittävää ikäihmisen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta

Asiakkaan on mahdollista saada lyhytaikaista, osavuorokautista, päiväaikaista perhehoitoa

- tukemaan kotona asumista
- omaishoitajan lakisääteisten vapaapäivien ajaksi
- omaishoitajan jaksamisen tueksi tai esim. omaishoitajan sairastuessa tai omaishoitosuhteen päättyessä

omaishoitosuhteen päättyessä

- kuntouttavana jaksana esim. sairaalahoidon jälkeen
- päiväaikaista perhehoitoa voidaan myöntää omaishoidon asiakkaille sekä muistisairaille asiakkaille, joille päiväaikainen palvelu perhehoitajan kodissa on tarkoituksenmukaista. Palvelua voi saada kerran viikossa 5–6 tuntia/kerta.

- 10 tuntia osavuorokautista perhehoitoa korvaa yhden omaishoidon lakisääteisen vapaan vuorokauden. (Keusoten omaishoidon toimintaohjeen mukaisesti)

Asiakkaalle voidaan järjestää perhehoitoa hänen omassa kodissaan, kun se vastaa parhaiten ikäihmisen tarpeita sekä ylläpitää ja edistää hänen toimintakykynsä säilymistä.

Perhehoito ei sovellu asiakkaalle, joka

- tarvitsee sairaalatasoista tai muuta vaativaa ammatillista hoitoa
- tarvitsee säännöllistä yöaikaista avustamista
- on aggressiivinen, eikä käyttäytymistä saada hallintaan niin, että perhehoitajan tai muiden perhekodissa asuvien henkilöiden turvallisuus voitaisiin turvata
- karkailee, minkä johdosta valvonta ja turvallisuus vaarantuvat
- ei halua vastaanottaa perhehoitoa,
- ei sitoudu yhteistyöhön tai jonka omaiset eivät sitoudu yhteistyöhön

3.6 Perhehoidon muodot

Perhehoito voi olla joko lyhyt- tai pitkäaikaista sekä päiväaikaista perustuen yksilölliseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan/asiakassuunnitelmaan. Perhehoitoa voidaan toteuttaa myös osavuorokautisena, joko päivä- tai yöaikaisena. Perhehoito tapahtuu perhehoitajan tai asiakkaan yksityiskodissa.

Pitkäaikainen perhehoito tarjoaa hoivan, huolenpidon ja asumisen heille, jotka eivät enää tukitoimien avulla selviydy omassa kodissaan tai ovat siellä turvattomia. Pitkäaikainen perhehoito takaa läsnäolon yöaikaan, mikä luo hoidettavalle turvallisuutta. Pitkäaikainen perhehoito voi olla jatkuvaa toistaiseksi voimassa olevaa perhehoitoa tai tilapäistä määräajan kestävää perhehoitoa. Pitkäaikainen perhehoito on kestoltaan yli 30 vuorokautta. Perhehoito sijoittuu hoitomuotona kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoidon välimaastoon tarjoten kodinomaisen, yksilöllisen hoidon ja hoivan perhehoitajan tai hoidettavan kodissa.

Lyhytaikainen perhehoito voi olla lyhytaikaista määräaikaista tai säännöllistä tilapäishoitoa. Se voi olla äkilliseen tarpeeseen perustuvaa hoitoa tai intervallityyppistä tilapäishoitoa. Lyhytaikainen perhehoito voi olla esim. yksi vaihtoehto omaishoitajien vapaiden järjestämiseksi, omaishoitajan sairastuessa sijaishoitopaikkana, sairaalasta kotiutuvien jatkohoitopaikkana tai lyhytaikaishoitona. Lyhytaikainen perhehoito on kestoltaan yli 10 tuntia päiväsaikaan tai yli 12 tuntia yöaikaan ja enintään 30 vuorokautta yhtäjaksoisesti. Jos lyhytaikainen perhehoito jatkuu, vastoin suunnitelmaa yli 30 vuorokautta, muuttuu hoito jatkuvaksi tai tilapäiseksi pitkäaikaiseksi, josta tehdään uusi sopimus.

Osavuorokautinen perhehoito on osan vuorokaudesta kestävää päivä- tai yöhoitoa. Sitä voidaan toteuttaa lyhytaikaisena tai pitkäaikaisena hoitona. Lyhytaikainen osavuorokautinen perhehoito on kestoltaan enintään 10 tuntia päiväsaikaan tai enintään 12 tuntia yöaikaan vuorokaudessa ja enintään 14 kertaa kuukaudessa. Pitkäaikainen

osavuorokautinen perhehoito on enintään 10 tuntia päiväsaikaan tai enintään 12 tuntia yöaikaan vuorokaudessa ja yli 14 kertaa kuukaudessa.

Osavuorokautinen perhehoito voi olla myös tuntiperusteista, jos perhehoito on kestoaltaan enintään 3 tuntia kerta. Jos osavuorokautinen perhehoito jatkuu vastoin suunnitelmaa yli 10 tuntia päiväsaikaan tai yli 12 tuntia yöaikaan, muuttuu hoito tilapäiseksi lyhytaikaiseksi perhehoidoksi, josta tehdään uusi sopimus.

Päiväaikainen perhehoito perhehoitajan kotona voi olla 5–6 tuntia/ kerta.

Perhehoito ikäihmisen kodissa mahdollistaa esimerkiksi omaishoitajan vapaan tilanteissa, joissa ikäihminen ei voi tai halua lähteä pois omasta kodistaan.

Perhehoitajan sijaistaminen on lyhytaikaista, osavuorokautista tai tuntiperusteista perhehoitoa, jossa sijaishoitaja (kiertävä perhehoitaja) menee perhehoitajan kotiin hänen vapaapäiviensä ajaksi ja vastaa ikäihmisten hoivasta ja huolenpidosta.

4. Perhehoitajan ja perhekodin hyväksyminen

4.1 Perhehoitaja

Perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä, joka hyvinvointialueen kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa perhehoitoa omassa yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoitaja ei ole työsuhteessa hyvinvointialueeseen eikä yksityinen palveluntuottaja.

Perhehoitajaksi haetaan hakemuksella. Perhehoitajaksi aikovaa pyydetään toimittamaan kotikunnan lausunto soveltuvuudesta ennen ennakkovalmennukseen hyväksymistä. Perhehoitajaksi aikovalta kysytään hakemuksessa muun muassa perhesuhteita, asumista, terveydentilaa, päihteiden käyttöä ja motivaatiota perhehoitajaksi. Perhehoitajaksi aikovalta voidaan tarvittaessa pyytää lääkärin kirjoittama T-todistus ennen ennakkovalmennukseen hyväksymistä. Perhehoitajuudesta kiinnostuneelle henkilölle on annettava riittävästi tietoa ja tukea ennen perhehoitajaksi ryhtymistä.

Perhehoito on koko perheen asia ja perhekodiksi ryhtyminen vaatii kaikkien perheenjäsenten hyväksymisen ja sitoutumisen tehtävään. Ennen valmennukseen osallistumista tehdään kotikäynti perheeseen, jossa myös mahdollisten muiden perheenjäsenten valmiudet selvitetään. Hyvinvointialue hyväksyy henkilön soveltuvuuden perhehoitajaksi. Perhehoitajien valmennuksessa käytetään Perhehoitoliiton valmennusohjelmaa.

Myös perhehoitajaa sijaistavan tilapäisen perhehoitajan tai perhehoitokodeissa sijaistavien kiertävien perhehoitajien tulee käydä kuntayhtymän järjestämä ennakkovalmennus.

Sijaistavia perhehoitajia koskevat samat eläkelait ja tapaturmavakuutuslait kuin muitakin perhehoitajia.

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus (Perhehoitolaki 6 §). Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta.

Perhehoitajalta edellytetään:

- täysi-ikäisyyttä
- hyvää terveydentilaa (pyydetään tarvittaessa lääkärintodistus)
- sitoutumista perhehoitajan tehtävään sekä yhteistyökykyä
- ennakkovalmennuksen suorittamista hyväksytysti
- vakaata taloudellista tilannetta (pitkäaikainen perhehoito)

Ikäihmisten perhehoitajan ennakkovalmennuksen tavoitteena on:

- taata jokaiselle ikäihmiselle tasavertainen mahdollisuus päästä hyvin perhehoitajuuteen perehtyneeseen ja sitoutuneeseen perheeseen
- antaa ikäihmisten perhehoitajuutta harkitseville mahdollisuus saada ennalta riittävästi tietoa tehtävästä, jotta he voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä
- taata ikäihmiselle hyvä hoiva ja huolenpito niin, että perhehoitajalla on riittävästi tietoja ja taitoja vastata ikäihmisen yksilöllisiin tarpeisiin ja tehdä yhteistyötä ikäihmistä koskevissa asioissa perhehoidossa olevan henkilön läheisten, kunnan/ kuntayhtymän ja muiden tahojen kanssa

Ikäihmisten perhehoitajalta edellytettävät valmiudet:

- pitää huolta ikäihmisen hyvinvoinnista (hoiva ja huolenpito)
- auttaa ja tukea ikäihmistä hänen omien voimavarojensa hyödyntämisessä ja toimintakyvyn ylläpitämisessä
- mahdollistaa ja tukea ikäihmisen ja hänen läheistensä yhteydenpitoa
- tehdä yhteistyötä ikäihmisen asioissa
- sitoutua perhehoitajan tehtävään

Perhehoitajaksi ei voi ryhtyä henkilö, jolla on:

- fyysinen pitkäaikaissairaus, jonka ennustetaan aiheuttavan toimintakyvyn laskua, joka haittaa merkittävästi perhehoitajana toimimista
- mielenterveyden häiriöitä tai sairauksia,
- päihdeongelma
- taloudellisia vaikeuksia
- puoliso tai joku muu perheenjäsen vastustaa ennakkovalmennukseen tuloa tai sijoitusta

- perheen elämään ja arkeen erittäin voimakkaasti vaikuttava elämänkatsomus
- hylkäävä arvio ennakoivasta
- perheessä käytetään fyysisiä rajoitusmenetelmiä, jotka eivät ole ikäihmisen edun mukaisia
- omassa perheessä on käynnissä aktiivinen lastensuojelun asiakkuus biologisten lasten kanssa

Pitkäaikainen perhehoito edellyttää perhehoitajan kotona olemista, jolloin hän ei voi käydä kodin ulkopuolella työssä.

4.2 Ennakoivainen

Ikäihmisten perhehoitajaksi aikovan tulee käydä Ikäihmisten perhehoidon ennakoivainen. Hyvinvointialue vastaa perhehoitolain 15 §:n mukaisesta ennakoivaisen järjestämisestä. Ennakoivainen on maksuton Keusoten alueella asuvalle henkilölle. Jos Keusoten alueella asuva perhehoitaja on käynyt ennakoivaisen muualla, hänelle voidaan korvata tosiasialliset kustannukset tehtäessä toimeksiantosopimus Keusoten kanssa. Erityisistä syistä ennakoivainen voidaan suorittaa vuoden kuluttua sijoituksen alkamisesta, esimerkiksi silloin kun perhehoitajalla on sukulaissuhde tai muu läheinen suhde perhehoitoon siirtyvään asiakkaaseen. Lähtökohtaisesti ennakoivainen tulee kuitenkin suorittaa ennen kuin tehdään perhehoitoa koskeva toimeksiantosopimus.

Valmennuksen keskeisenä tehtävänä on selvittää perhehoitajaksi aikovan soveltuvuus tehtävään. On suotavaa, että perheen molemmat puoliset osallistuvat valmennukseen. Valmennus auttaa tekemään päätöksen ja antaa valmiuksia ryhtyä perhehoitajaksi. Ennakoivaisesta järjestettävästä tulee ottaa huomioon hoidettavien erityistarpeet ja hoitajan osaaminen.

Ennakoivainen sisältää valmennuksen jälkeisen arviointimenetelmän sekä kirjallisen arvioinnin perhehoitajan valmiuksista ja edellytyksistä toimia tehtävässä. Valmennus sisältää perhehoitajan asemaa, velvollisuuksia ja lainsäädäntöä koskevan osuuden. Valmennuksessa selvitetään myös paloturvallisuusvaatimukset ja kodin paloturvallisuusasiat.

Perhehoitajan valmennuksen tavoitteena on:

- Taata jokaiselle perhehoitoa tarvitsevalle asiakkaalle tasavertainen mahdollisuus päästä hyvin valmentautuneeseen perheeseen.
- Antaa perhehoitajuutta harkitseville mahdollisuus saada ennalta riittävästi tietoa tehtävästä, jotta he voivat tehdä tietoon perustuvan päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä.
- Taata perhehoidon asukkaalle hyvä hoito ja huolenpito niin, että perhehoitajalla on riittävästi tietoja ja taitoja vastata asukkaan yksilöllisiin tarpeisiin ja tehdä yhteistyötä asukkaan läheisten ja hänen asioitaan hoitavien tahojen kanssa.

Arviointia henkilön valmiuksista perhehoitajan tehtävään tekevät henkilö itse, kouluttaja ja hyvinvointialueen työntekijät. Valmennus päättyy kirjalliseen yhteisen arvioinnin loppuraporttiin. Valmennetut ja hyväksytyt perheet kootaan hyvinvointialueen perhehoitajarekisteriin.

Ennakovalmennus ei sido hyvinvointialuetta asiakkuuksien järjestämiseen, vaan perhehoidon asiakkuus perustuu asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella valittuun palvelumuotoon. Mikäli perhehoitaja tekee toimeksiantosopimuksen muun kunnan, hyvinvointialueen tai perhehoitoa järjestävän toimijan kanssa, tulee perheen välittömästi ilmoittaa asiasta hyvinvointialueen perhehoidon vastuutyöntekijälle.

Mikäli perhehoitaja on käynyt perhehoidon valmennuksen alueen ulkopuolella, hyvinvointialueen perhehoidosta vastaava arvioi henkilön ja kodin soveltuvuuden sekä ottaa vastaan todistuksen käydystä valmennuksesta ja arvioinnin loppuraportin sekä kotikunnan lausunnon soveltuvuudesta perhehoitajaksi. Mikäli perhehoitaja on käynyt jonkin muun kuin kyseistä asiakasryhmää koskevan valmennuksen, tulee varmistaa, että perhehoitajaksi hyväksyttävällä on riittävä tietotaito sijoitettavien asiakkaiden erityistarpeisiin.

4.3 Perhekoti

Perhekoti on hyvinvointialueen hyväksymä yksityiskoti, jossa annetaan perhehoitoa. Perheenjäsenten tulee hyväksyä ja olla yksimielisiä perhehoitotoiminnasta. Sopivuutta arvioitaessa huomioidaan myös perheen ihmissuhteet ja kodin ilmapiiri. Perhekodissa tulee mahdollisimman hyvin huomioida esteettömyys ja turvallisuus. Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevalle henkilölle tulee olla pääsääntöisesti oma huone tai järjestää mahdollisuus yksityisyyteen toteutetaan muulla tavoin.

Kodin hyväksymisessä perhekodiksi arvioidaan seuraavia asioita:

Perhekodin tulee olla:

- rakenteeltaan, tiloiltaan ja varusteiltaan siellä annettavalle perhehoidolle sopiva
- tarkoituksenmukainen ja kodikas
- ilmapiiriltään myönteinen
- sijainniltaan ikäihmisen tarvitsemien muiden palvelujen ja läheisten yhteydenpidon kannalta toimiva

Turvallinen perhekodin ympäristö on ikäihmiselle soveltuva. Perhekotiin on mahdollisuus tarvittaessa järjestää apuvälineitä, esteetön ympäristö tai erityisvarustus. Perhekodin turvallisuutta koskevista asioista toimitaan paikallisen pelastusviranomaisen ohjeen mukaisesti huomioiden, että perhekoti on yksityiskoti.

Perhehoitoon tulevalla ikäihmiselle järjestetään:

- mahdollisuus sekä yhteisöllisyyteen että yksityisyyteen
- halutessaan mahdollisuus osallistua oman huoneensa kalustamiseen ja sisustamiseen mahdollisuus käyttää kodin yhteisiä tiloja
- tasa-arvoinen asema muiden perhekodin jäsenten kanssa

Perhekodit kuuluvat paloturvallisuuden osalta omavalvonnan piiriin ja rakennuksen omistajan ja haltijan on itse huolehdittava tilojensa turvallisuudesta. Perhekodin turvallisuuden varmistamisessa tehdään yhteistyötä pelastusviranomaisten kanssa jo kotia hyväksyttäessä perhekodiksi sekä perhekotien paloturvallisuusohjeisiin liittyvissä asioissa. Perhehoitajan tulee pyytää ylimääräinen palotarkastus ja toimittaa saamansa perhekotia koskevan paloviranomaisen antaman pöytäkirjan hyvinvointialueen vastuuyöntekijälle.

Perhehoidossa paloturvallisuudelle erityisen haasteen asettaa se, että hoidettavien toimintakyky on usein siinä määrin alentunut, että heidän kykynsä onnettomuustilanteessa ei riitä omatoimiseen pelastautumiseen. Perhehoidon paloturvallisuus perustuu riskien tunnistamiseen ja arviointiin sekä ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Keski-Uudenmaan pelastuslaitos osallistuu perhekodin turvallisuuden valvontaan sekä mahdollisuuksien mukaan perhehoitajien ennakkovalmennukseen.

Pelastuslaissa (2011) ja asetuksessa palovaroittimien sijoittamisesta ja kunnossapidosta (2009) säädetään muun muassa palovaroittimien määrästä ja sijoittamisesta, alkusammutuskaluston sijoittamisesta ja tehosta sekä poistumisturvallisuudesta. Pelastusviranomaiset voivat asettaa perhekodille erityisiä turvallisuusvaatimuksia pelastuslain perusteella.

4.4 Perhekodissa olevien ikäihmisten määrä

Hyvinvointialue arvioi aina sijoitettavien henkilöiden määrän huomioiden perhehoitajan valmiudet ja mahdollisuudet vastata ikäihmisten tarpeisiin. Perhehoitajalla ei kuitenkaan ole oikeutta tiettyyn määrään hoidettavia, vaan hoidettavien määrästä päättää aina perhehoidon sijoituksen tekevä kunta. Lisäksi huomioon otetaan ikäihmisten keskinäinen kanssakäyminen, heidän tarvitsemansa hoivan, huolenpidon, tuen ja ohjauksen määrä sekä perhekodin tilat ja varusteet. Kun perhehoidon toiminnan luonne on perhehoitajan kodissa tapahtuvaa osavuorokautista päiväaikaista perhehoitoa, perhehoidettavien määrä voi harkituissa tapauksissa poiketa perhehoitolaissa asetetusta enimmäismäärästä.

5. Toimeksiantosopimus

Perhehoitajan ja kunnan/kuntayhtymän välisessä toimeksiantosopimuksessa tulee sopia:

1. perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta;

2. perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan kalenterikuukausittaisen käyttövarojen maksamisesta;
3. perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;
4. hoidon arvioidusta kestosta;
5. perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä
6. palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta;
7. hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä;
8. perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;
9. toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta;
10. tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista;
11. yhteistyöstä kunnan/kuntayhtymän ja perhehoitajan kesken.

Toimeksiantosopimus tehdään yhteisessä sopimusneuvottelussa ja sen allekirjoittavat perhehoitaja/t ja hyvinvointialueen edustaja. Sen allekirjoittavat molemmat ennakovalmennuksen käyneet puolisot, kun he molemmat vastaavat perhehoidossa olevien ikäihmisten hoivasta ja huolenpidosta.

Toimeksiantosopimus tarkistetaan perhehoitotilanteen muuttuessa ja siinä viitataan päivämäärällä vahvistettuun toimintaohjeeseen, joka on sopimuksen liitteenä. Toimeksiantosopimuksen liitteenä on ikäihmisen asiakassuunnitelma, johon on kirjattu mm. perhehoidossa olevan ikäihmisen muiden palveluiden järjestäminen.

5.1 Perhehoitajaa sijaistavan toimeksiantosopimus

Hyvinvointialue voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 6 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan tai hoidettavan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitetulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

1. sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta;
2. tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;
3. toimeksiantosopimuksen voimassaolosta;
4. tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen hyvinvointialueeseen. Sijaishoitajalle järjestettävään koulutukseen ja tukeen sovelletaan 15 §:ää ja hänen sosiaaliturvaansa 20 §:ää. (Perhehoitolaki 14 §).

Sijaishoitajilta edellytetään, että he ovat käyneet hyvinvointialueen järjestämän perhehoitajille tarkoitetun ennakovalmennuksen. Hyvinvointialueen perhehoidon vastuutyöntekijän on varmistettava sijaishoitajan kelpoisuus tehtävän hoitamiseen

yhteisessä tapaamisessa. Sijaishoitajalle toimitetaan hyvän perhehoidon varmistamiseksi tarvittavat ikäihmisiä koskevat tiedot. Perhehoitolain säädökset huomioidaan myös sijaishoidon aikana.

5.2 Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen

Perhehoitosopimus voidaan irtisanoa hyvinvointialueen tai perhehoitajan taholta, jos asiakkaan tila heikkenee, eikä perhehoito enää ole ikäihmiselle riittävä hoitomuoto. Lisäksi sopimus voidaan irtisanoa, jos perhehoitaja tai asiakas haluaa irtisanoa sopimuksen tai jos perhehoidossa on havaittu laiminlyöntejä, joita ei kyetä korjaamaan tai laiminlyönti on hyvin vakava. Perhehoitajan terveydelliset tai perhetilanteesta johtuvat tai muut painavat syyt voivat olla perusteena perhehoidon päättämiseen.

Pitkäaikainen toimeksiantosopimus irtisanotaan kirjallisesti. Kun asiakkaalle tehdään päätös ympärivuorokautisen hoitopaikan myöntämisestä, irtisanotaan perhehoidon sopimus asiakas siirtyessä uuteen hoitopaikkaan. Ensisijaisesti perhehoitoa jatketaan perhekodissa vielä irtisanomisajan esim. asiakkaan jonottaessa ympärivuorokautista hoitopaikkaa. Ikäihmisen siirtyminen pois perhekodista sovitaan yhdessä neuvotellen osapuolten kesken.

Pitkäaikaisessa perhehoidossa asiakkaan kuoleman tapauksen johdosta toimeksiantosopimus päättyy ilman erillistä irtisanomista ja päättyy välittömästi. Mikäli perhehoidossa on havaittu laiminlyöntejä, joita ei kyetä korjaamaan tai laiminlyönti on hyvin vakava, toimeksiantosopimus puretaan ilman irtisanomisaikaa.

6. Perhehoidon palkkiot ja korvaukset

Perhehoitajalle maksetaan jokaisesta hoidettavasta ikäihmisestä hoitopalkkio. Kulukorvaus maksetaan, kun hoito tapahtuu perhehoitajan kodissa (ei tuntiperusteinen). Lisäksi perhehoitajalle voidaan maksaa käynnistämiskorvausta.

Jos puoliset ovat yhdessä perhehoitajina, palkkiosumma voidaan maksaa molemmille jaettuna. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa ja se kartuttaa eläkettä. Hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan toteutuneiden perhehoitojaksojen mukaan toimeksiantosopimuksen mukaisesti.

Mikäli pitkäaikainen perhehoito alkaa tai päättyy kesken kalenterikuukauden, lasketaan hoitopalkkio ja kulukorvaus tältä osakuukaudelta jakamalla hoitopalkkio ja kulukorvaus kyseisen kuukauden kalenteripäivien määrällä ja kertomalla saatu osamäärä toteutuneiden perhehoitopäivien määrällä.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa asiakkaan tulo- ja lähtöpäivät oikeuttavat palkkion ja kulukorvauksen maksuun kyseisiltä päiviltä. Esim. lyhytaikaishoito, joka alkaa perjantaina ja päättyy sunnuntaina, oikeuttaa 3 vuorokauden hoitopalkkioon ja kulukorvaukseen.

Osavuorokautisessa tai päiväaikaisessa perhehoidossa hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan toteutuneiden käyntien mukaisesti. Tuntiperusteisessa perhehoidossa hoitopalkkio maksetaan toteutuneiden tuntien mukaisesti jokaisesta alkavasta tunnista.

Perhehoidon korvaukset tarkistetaan kalenterivuosittain vuoden alusta elinkustannusindeksin mukaisesti. (Perhehoitolaki (263/2015) 16§, 17§, 18§, 19§; Työntekijän eläkelaki (395/2006) 96 §).

6.1 Hoitopalkkio

Perhehoidosta maksettava hoitopalkkio perustuu kunkin perhehoidossa olevan ikäihmisen asiakassuunnitelmassa kuvattuun hoivan ja huolenpidon tarpeeseen sekä perhehoidon vaativuuteen ja sitovuuteen. Pitkäaikaisessa ja lyhytaikaisessa perhehoidossa on käytössä yksi palkkioluokka.

Asiakkaan toimintakyky on alentunut ja hän tarvitsee tukea kotona asumiseen. Asiakkaan itsenäinen selviytyminen omassa kodissaan muiden palveluiden turvin ei ole riittävää tai muut palvelut eivät sovellu asiakkaalle.

Tähän ryhmään kuuluu asiakas, jonka toimintakyky on alentunut fyysisistä, kognitiivisista, psyykkisistä tai sosiaalisista syistä. Asiakas tarvitsee hoivaa ja huolenpitoa päivittäisissä toiminnoissa (esim. wc-asiointi, syöminen, pukeutuminen, hygieniahoido ja lääkehoito) tai säännöllistä ohjausta ja valvontaa tai apua.

Asiakkaalla voi olla käytössä liikkumisen apuvälineitä ja voi tarvita yhden hoitajan ohjausta tai apua liikkumisessa. Asiakkaalla ei varsinaisesti ole avuntarvetta yöaikaan tai se on varsin vähäistä tai satunnaista (esim. wc-käynti tai tilapäinen voinnin seuranta).

Asiakkaalla on useita seuraavia kognitiiviseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn liittyviä vaikeuksia:

Kognitiivinen toimintakyky:

- lievää tai keskivaikeaa muistamattomuutta (MMSE 15–24) tai taipumusta eksyä
- hahmottamiseen, toiminnan ohjaukseen, tiedon käsittelyyn, ongelman ratkaisuun tai kommunikointiin liittyviä vaikeuksia
- omaan terveydentilaan tai toimintakyvyn realistiseen ymmärtämiseen liittyvät vaikeudet

Psyykinen toimintakyky:

- omaan elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia
- turvattomuuden tunnetta
- omat voimavarat koetaan puutteellisiksi
- mieliala on matala
- erilaisista haasteista selviytyminen koetaan vaikeaksi

Sosiaalinen toimintakyky:

- kyky toimia ja olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa on vaikeutunut
- osallistuminen tai harrastaminen on vähäistä
- yksinäisyys ja sosiaalisten kontaktien vähäisyys

Hoitopalkkion maksuista keskeytysten aikana on tässä toimintaohjeessa sovittu erikseen.

Ikäihmisten perhehoidon hoitopalkkiot Liite 1.

6.2 Hoitopalkkion korotus erityistilanteissa

Peruspalkkiota voidaan korottaa, kun asiakkaan hoivan ja huolenpidon tarve vastaa ympärivuorokautista tehostettua palveluasumista. Korotus voi tulla kyseeseen esim. saattohoitotilanteessa, erityisessä kuntoutuksen tarpeessa, asiakkaan odottaessa paikkaa tehostettuun palveluasumiseen tai muussa vastaavassa erityistilanteessa.

Asiakkaan hoitoisuuden arvioinnissa käytetään RAI- toimintakykymittaria ja mittariarvot ovat samat kuin tehostetun palveluasumisen soveltuvuuden arvioinnissa. RAI-arviointivälineet ovat kokonaisvaltaisia tiedonkeruun ja havainnoinnin välineitä, jotka tuottavat yhteismitallista, monipuolista ja reaaliaikaista tietoa asiakkaan terveydentilasta, toimintakyvystä ja palveluntarpeesta.

Päätös korotuksesta on aina määräaikainen korkeintaan 3 kk ajan. Asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelma sekä toimeksiantosopimus tarkistetaan vähintään kolmen kuukauden välein. Hoitopalkkion maksuista keskeytysten aikana on tässä toimintaohjeessa sovittu erikseen.

Asiakkaan perhehoidon tarve määritellään aina yksilöllisesti kokonaisarvioinnin perusteella ja käytössä olevat toimintakykymittarit ovat suuntaa antavia. Asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa huomioidaan yksilöllisen tarpeen mukaan. Asiakkaan RAI-arvioinnista saadaan tarvittaessa myös muita arvoja, mikäli mittari antaa asiakkaan kokonaistilanteen kuvaamiseksi tärkeää tietoa. Lisäksi huomioidaan asiakkaan sopeutuminen perhehoitoon korostaen tasaista vuorokausirytmisiä sekä asiakkaan ja perhehoitajan toimivaa suhdetta.

6.3 Kulukorvaus

Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilöstä aiheutuvat tavanomaiset, jatkuvaluonteiset menot. Toimeksiantosopimusta tehtäessä on tarkkaan selvitettävä, mitkä kulut sisältyvät kulukorvaukseen ja mitä tarkoitetaan erityisten kustannusten korvaamisella. Kulukorvaus on perhehoitajalle veronalaista tuloa, jonka voi ilmoittaa verottajalle verovähennyuskelpoisena tulonhankkimiskuluna.

Kulukorvaus maksetaan perhehoitajan kotona tapahtuvasta hoidosta. Jos hoito tapahtuu hoidettavan kotona, ei kulukorvausta makseta, koska hoidettava vastaa ko. kuluista.

Kulukorvaus kattaa perhehoidossa olevan henkilön:

- ravintomenot
- pesuaineet, wc- ja talouspaperit, suojakäsineet vaipat, haavanhoitotarvikkeet toimitetaan hyvinvointialueen hoitotarvikejakeluna ohjeistuksen mukaan
- asumisesta aiheutuvat menot, kuten jätehuolto, sähkö, lämmitys, vesi, kodin kiinteistön kunnossapito, kodin puhtaanapito ja kodin sekä irtaimiston kulumisen
- vaatehuollosta aiheutuvat kustannukset kuten pesu ja pienet korjaukset
- omalla autolla ajettut tavanomaiset ikäihmisen asioihin tai mukana olemiseen liittyvät matkakulut
- hyvinvointialueen perhehoitajille järjestämiin tilaisuuksiin (koulutus, perhehoitajien tapaamiset) osallistumiseen liittyvät matkakulut korvataan erikseen
- toimeksiantosopimuksessa määritellään asiakaskohtaisesti ne matkakulut, jotka korvataan perhehoitajalle erikseen
- ikäihmisten/perhehoidon/perhekodin asioiden hoitamisesta aiheutuvat puhelinkulut
- oman puhelimen ja siitä aiheutuvat kulut asiakas maksaa itse
- kiinteistön, kodin irtaimiston sekä henkilö- tai vahinkovakuutukset
- kohtuulliset virkistystoiminnan kulut, kuitenkin niin, että pääsääntöisesti ikäihmisen virkistystoiminnan kulut perhehoidossa oleva ikäihminen maksaa omista varoistaan.

Perhehoitaja tarjoaa normaaliin elämiseen liittyvät asiat, mutta perhehoidossa oleva henkilö voi halutessaan ostaa itselleen haluamiaan tarvikkeita, erityisiä pesuaineita tms.

6.4 Perhehoidosta aiheutuvat matkakulut

Perhehoitajalle voidaan maksaa perhehoitotyöhön liittyvistä matkakuluista korvausta oman auton tai julkisen liikennevälineen käytöstä sovittujen periaatteiden mukaisesti ja korvaus on KVTES:n matkakorvauksen suuruinen.

Perhehoitajalle aiheutuneet matkakulut oman auton tai julkisen liikennevälineen käytöstä korvataan-hyvinvointialueen käytännön mukaisesti seuraavasti:

- perhehoitajien koulutuspäiville osallistumisesta aiheutuneet matkakulut
- erikseen sovittavat matkat esim. kuntoutuspalaveriin osallistuminen, työnohjaus, vertaistukitoiminta, muut erikseen sovitut perhehoitajana toimimiseen liittyvät menot
- matkakorvaukset on haettava kuukausi-ilmoituksen yhteydessä

Perhehoidon tapahtuessa hoidettavan kotona hoitajalle korvataan matkakustannukset lyhimmän reittivaihtoehdon mukaan. Hyväksytyt matkat korvataan verohallinnon voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti. Julkisen liikennevälineen käytön osalta matkat korvataan todellisten kustannusten mukaisesti.

Hyvinvointialue ei vakuuta perhehoidossa olevaa henkilöä matkalla sattuneiden tapaturmien varalta.

6.5 Käynnistämiskorvaus

Käynnistämiskorvauksella on tarkoitus kattaa perhehoidon käynnistämisen kannalta välttämättömät henkilökohtaiset ja yhteiseen perhekodin talouteen liittyvät hankinnat. Käynnistämiskorvausta voidaan myöntää asiakkaan hoidon ja palvelutarpeen muuttuessa tai jos ilmenee muutoin välttämättömiä hankintatarpeita. Käynnistämiskorvausta voidaan käyttää myös perhehoitajien ennakkovalmennuksen osallistumismaksujen korvaamiseen.

Korvattavia kohteita voivat olla mm. asuntoon kohdistuvat välttämättömät korjaus- ja muutostyöt (luiskat, tukikahvat, korotettu wc-istuin) ja kalustaminen (sänky). Myös perhekodin piha-alueeseen tarvittavia muutoksia voidaan kattaa käynnistyskorvauksella (esim. piha-alueen aitaaminen turvalliseksi).

Käynnistämiskorvauksella tehtävät hankinnat kohdennetaan aina perhehoidossa olevaan henkilöön. Tehtävistä hankinnoista tehdään hankintas suunnitelma ja kustannusarvio ja niistä sovitaan etukäteen hyvinvointialueen perhehoidon vastuutyöntekijän ja perhehoitajan kanssa. Viranhaltija päättää käynnistämiskorvauksen määrästä sovittujen hankintojen pohjalta. Erityisperusteella maksetaan lain sallima enimmäismäärä, tällaisia erityisperusteita ovat mm. suuret kodin muutostyöt tai irtaimistohankinnat. Myönnetty käynnistämiskorvaus merkitään toimeksiantosopimukseen.

Käynnistämiskorvausta voidaan myöntää silloin, kun korvausta ei voi saada muun lainsäädännön nojalla (vammaispalvelulaki tai lääkinnällinen kuntoutus). Perhehoidossa olevalla henkilöllä on oikeus kalustaa itse oma huoneensa omilla huonekaluillaan. Käynnistämiskorvauksia ei pääsääntöisesti korvata asiakkaan omassa kodissa tapahtuvan perhehoidon johdosta. Asiakas on velvollinen huolehtimaan oman asunnon mahdollisista muutostöistä itse ja hyödyntää esimerkiksi kodin muutostöihin oikeuttavia tukimuotoja.

Laissa säädetty käynnistämiskorvauksen enimmäismäärä koskee pitkäaikaista perhehoitoa. Lyhytaikaisen tai osavuorokautisen perhehoidon käynnistyskorvauksen maksaminen harkitaan aina tapauskohtaisesti, jolloin korvaus on enintään liitteen 1 mukaisesti.

Käynnistämiskorvauksella maksetuista hankinnoista täytetään erillinen lomake. Käynnistämiskorvauksella tehdyt kiinteät hankinnat ovat hyvinvointialueen omaisuutta ja niiden poistoaika on neljä vuotta siten, että hankinnan arvosta poistuu kunakin vuonna neljäsosa (25 %). Mikäli perhehoito päättyy lyhemmän ajan kuluessa, voidaan sopia osan takaisinmaksusta, esimerkiksi pyytämällä perhehoitajalta ostotarjous, tai osa hankinnoista palautetaan hyvinvointialueelle. Kiinteisiin hankintoihin eivät kuulu kulutustavarat, joiden käyttöikä on 1–3 vuotta. Jos perhehoitaja lopettaa toimintansa lyhyehkön ajan kuluessa tai perhehoito päättyy muusta syystä, voidaan osa käynnistämiskorvauksesta periä takaisin.

6.6 Perhehoidon hoitopalkkiot ja kulukorvaukset keskeytysten ajalta

6.6.1 Perhehoitajan sairastuessa

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan sairastumisestaan välittömästi perhehoidon vastuutyöntekijälle sekä huolehtimaan mahdollisista asiakasperuutuksista. Mikäli poissaolo jatkuu yli kolme päivää, tulee toimittaa sairauslomatodistus. Perhehoitajan ollessa sairauden vuoksi tilapäisesti kykenemätön hoitamaan tehtävänsä, hyvinvointialue järjestää hoitoon sijoitetulle ikäihmiselle korvaavan hoidon.

Hyvinvointialue voi järjestää perhehoitokotiin sijaisperhehoitajan (kiertävä) tai sijoittaa asiakkaan lyhytaikaiseen hoitoon toiselle perhehoitajalle. Hyvinvointialue voi korvata ikäihmisen hoidon myös kotihoidon käynnein tai sijoittamalla ikäihminen lyhytaikaishoitoon.

6.6.2 Pitkäaikainen perhehoito

Perhehoitajan ollessa sairauden vuoksi tilapäisesti kykenemätön hoitamaan tehtävänsä ja kun perhehoitoon sijoitetulle järjestetään korvaava hoito, maksetaan perhehoitajalle hoitopalkkio ja kulukorvaus sairastumispäivän jälkeiseltä yhdeksältä arkipäivältä, omavastuu-aika (sairausvakuutuslaki 8 luku 7 §). Maksun perusteena ovat toimeksiantosopimusten mukaiset sovitut hoitopäivät.

Perhehoitaja on oikeutettu hakemaan sairauspäivärahaa Kelasta omavastuuajan jälkeen verotettavien tulojensa perusteella laskettavan sairausvakuutus-päivärahan suuruisena (sairausvakuutuslaki 7 luku 1 §). Kela päättää kyseisessä tilanteessa sairauspäivärahan maksamisesta. Jos perhehoidossa oleva henkilö siirretään muualle hoitoon, maksetaan omavastuuajan jälkeen 30 % kulukorvauksesta kiinteiden kulujen kattamiseksi.

Edellytyksenä sairausajan palkkion ja kulukorvauksen maksamiselle on toimiminen perhehoitajana vähintään 30 päivän ajan ennen sairasloman alkua.

Jos perhehoidossa oleva ikäihminen hoidetaan perhehoitajan sairasloman aikana perhekodissa perhehoitajan puolison tai muun oman verkoston avulla (perhehoidon vastuutyöntekijän hyväksymä), hoitopalkkiot ja kulukorvaukset maksetaan normaalisti perhehoitajalle.

6.6.3 Lyhytaikainen perhehoito

Mikäli lyhytaikaisena perhehoitajana toimiva perhehoitaja sairastuu, maksetaan hänelle sovitujen hoitopäivien hoitopalkkiot korkeintaan Kelan sairauspäivärahan omavastuuajalta sairastumispäivän jälkeiseltä yhdeksältä arkipäivältä. Kulukorvausta ei makseta. Mikäli sairasloman ajalle ei ole sovittu perhehoitopäiviä / -jaksoja, niin palkkiota ei makseta. Ensimmäisistä sairasloman aikaisista tilapäisjaksoista pyritään siirtämään toiseen ajankohtaan, jolloin palkkiota ei korvata perhehoitajalle kahteen kertaan.

6.7 Keskeytys perhehoitajasta riippumattomasta syystä

Kun pitkäaikaisessa perhehoidossa olevan henkilön perhehoito keskeytyy vähintään kolmen vuorokauden ajaksi yhtäjaksoisesti hoitajasta riippumattomasta syystä (esim. hoidettavan sairaalahoito), maksetaan perhehoitajalle hoitopalkkio täysimääräisenä ja 30 % kulukorvauksesta enintään 30 vrk /asukas/ kalenterivuosi, jonka jälkeen maksut lakkaavat. Vuoden kestävän kertymisajan laskenta käynnistyy siitä päivästä, jolloin hoito ensimmäisen kerran keskeytyy yli kolmen vuorokauden ajaksi. Keskeytyksen aikana perhehoitajan edellytetään pitävän yhteyttä ikäihmiseen ja olevan yhteistyössä hoitavan tahon sekä perhehoidon koordinaattorin kanssa. Hoidettavan tulo- ja lähtöpäivää ei lasketa poissaolopäiviksi. Ikäihmisen kotilomat/ vierailut omaisten luona, eivät vaikuta perhehoitajalle maksettavaan palkkioon ja kulukorvaukseen.

Lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa toimitaan seuraavasti:

1. jos perhehoitaja saa tiedon sovitun hoitopäivän tai -jakson peruuntumisesta vähintään 3 vuorokautta (72 tuntia) ennen hoidon alkamista, perhehoitajalle ei makseta hoitopalkkiota eikä kulukorvausta.
2. Perhehoitajan tulee ilmoittaa asiakkaan/ omaisen ilmoittama hoitopäivän tai -jakson peruuntuminen viipymättä perhehoidon koordinaattorille.
3. jos perhehoitaja saa tiedon sovitun hoitopäivän tai -jakson peruuntumisesta alle 3 vuorokautta (72 tuntia) ennen hoidon alkamista tai perhehoito keskeytyy kesken sovitun perhehoito jakson, perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio ja kulukorvaus suunnitellun hoitajakson mukaisesti, kuitenkin enintään 3 vuorokaudelta. Jos perhehoitajalle sijoitetaan toinen vastaava asiakas samaksi ajankohdaksi, ei peruutuksesta makseta ylimääräistä.

6.8 Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset perhehoidon päättyessä

Hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan perhehoitajalle toimeksiantosopimuksen mukaisesti kahden kuukauden irtisanomisajalta, mikäli ikäihmisen hoito edelleen perheessä jatkuu irtisanomisajan.

Mikäli pitkäaikainen perhehoito päättyy kesken irtisanomisajan, maksetaan perhehoitajalle irtisanomisajan loppuun (2 kuukautta) koko hoitopalkkio ja kulukorvauksesta 30 %. Mikäli tilalle sijoitetaan toinen ikäihminen pitkäaikaisella toimeksiantosopimuksella, uuden sopimuksen mukainen hoitopalkkio ja kulukorvaus maksetaan täytenä vasta irtisanotun sopimuksen irtisanomisajan päätyttyä ja siihen saakka vain ylimenevältä osalta.

Mikäli toimeksiantosopimuksen irtisanomisen tekee perhehoitaja tai se johtuu perhehoidossa havaituista vakavista laiminlyönneistä, joita ei kyetä korjaamaan ja perhehoidossa oleva henkilö sijoitetaan muualle irtisanomisaikana, perhehoitajalle ei makseta hoitopalkkiota eikä kulukorvausta asiakkaan muuttopäivän jälkeen irtisanomisajan loppuun.

Jos valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi perhehoitolaki 12 § 2 momentin perusteella ja toimeksiantosopimus näin

puretaan välittömästi, ei toimeksiantosopimuksen purkamisen jälkeen makseta hoitopalkkiota eikä kulukorvausta.

Mikäli perhehoito päättyy sovitusti ilman irtisanomisaikaa (ns. tutustumisaika) tai perustuu toimeksiantosopimuksen purkamiseen, palkkiot ja kulukorvaukset päättyvät ikäihmisen siirtyessä pois perhekodista.

Kuolemantapauksen yhteydessä maksetaan hoitopalkkiota ja 30 % kulukorvauksesta 14 vuorokaudelta kuolinpäivän jälkeisestä päivästä lukien.

7. Perhehoitajan asema

7.1 Perhehoitajan oikeus vapaaseen

Vapaan tavoitteena on taata perhehoitajalle mahdollisuus irrottautua sitovasta tehtävästään, mikä tukee perhehoitajan jaksamista. Vapaan pitäminen palvelee näin myös perhehoidossa olevan henkilön hyvinvointia. Perhehoitajan mahdollisuus mahdollisen puolison kanssa yhteiseen vapaa-aikaan tukee perhehoitajan parisuhdetta ja perhehoidon jatkuvuutta. Perhehoitajalla on vastuu siitä, että hän käyttää oikeutensa vapaaseen. Mikäli perhehoitaja ei halua käyttää oikeuttaan vapaaseen, siitä tulee mainita toimeksiantosopimuksessa.

Ikäihmisten perhehoitajille vapaata kertyy seuraavasti:

- Pitkäaikaisessa perhehoidossa vapaata kertyy 3,5 vrk (84 tuntia) kuukaudessa
- Lyhytaikaisessa, osavuorokautisessa ja sijaisperhehoidossa vapaata kertyy 2 vrk (24 tuntia) jokaista kuukautta kohden, jona hän on toiminut perhehoitajana vähintään 14 vrk.

Vapaat tulee pitää pääsääntöisesti kokonaisina vuorokausina. Perhehoitajan tulee aina sopia perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa hyvissä ajoin suunnitelma vapaiden toteuttamisesta. Suunnitelmaa koskevista muutoksista tulee perhehoitajan ilmoittaa vastuutyöntekijälle.

Perhehoitajan oikeus vapaaseen lasketaan kalenterivuositain: vapaakausi alkaa 1.1. ja päättyy 31.12. Kertyneet vapaapäivät voi pitää, kun lomaoikeus on kertynyt. Vapaita voi halutessaan kerätä maksimissaan 12 kuukauden ajalta ja kertyneet vapaat tulee pitää seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä. Perhehoitajan tulee itse huolehtia siitä, että hän käyttää oikeutensa vapaaseen kuluvan kalenterivuoden aikana.

Mikäli perhehoidossa on useampi kuin yksi henkilö, tulee vapaa järjestää kaikkien perhehoidossa olevien ikäihmisten osalta yhtä aikaa. Perhehoitajan vapaan toteuttamisesta ja korvausten suorittamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa.

Perhehoidon vastuutyöntekijä järjestää yhteistyössä perhehoitajan kanssa perhehoidossa olevien ikäihmisten hoidon perhehoitajan vapaan aikana.

Pitkäaikaisessa perhehoidossa lähtökohtaisesti hoidettavan sijaishoito järjestetään perhekodissa, jossa hän muutoinkin asuu. Tällöin toimeksiantosopimus tehdään sijaisuuden ajaksi sijaisperhehoitajan (kiertävän) kanssa. Pitkäaikaiseen perhehoitoon sijoitetun asiakkaan siirtämistä tulee pääsääntöisesti välttää.

Ellei sijaishoito järjesty perhehoitajan/hoidettavan kodissa, voidaan sijaisjärjestelyinä toteuttaa seuraavia vaihtoehtoja harkinnan mukaan:

- toimeksiantosopimus tehdään toisen perhehoitajan kanssa, ja ikäihminen siirtyy vapaan ajaksi hänen luokseen
- ikäihmiselle järjestetään muu lyhytaikaishoito
- ikäihmisen läheiset vastaavat hoivasta ja huolenpidosta perhehoitajan vapaan ajan. Sijaisen tulee olla aina perhehoidon vastuutyöntekijän hyväksymä.
- perhehoitajalle maksetaan korvaus, jonka avulla hän järjestää sijaishoidon itse ja järjestely on hyvinvointialueen / asiakkaan hyväksymä.
- Perhehoitaja huolehtii tällöin sijaisensa lakisääteisistä maksuista (esim. vakuutukset, palkkion sivukulut).

Hoidon järjestämisessä otetaan huomioon pitkäaikaisessa perhehoidossa olevan henkilön ja hänen lähiomaistensa toiveet, mutta viimekädessä hyvinvointialue päättää sijaishoidon järjestämisestä perhehoitajan vapaan aikana. Lyhytaikaisessa ja osavuorokautisessa perhehoidossa pyritään sopimaan asiakkaiden hoitajaksoit siten, että perhehoitaja voi pitää vapaansa ilman sijaisjärjestelyjä.

Jos perhehoitaja järjestää itselleen lisävapaata oman läheisverkostonsa avulla, vapaa ei kuluta hänen edellä kuvattua oikeuttaan vapaisiin ja perhehoitaja vastaa itse sijaiskuluista. Vähintään vuorokauden kestävät lisävapaat tulee ilmoittaa perhehoidon koordinaattorille. Sijaisen tulee olla perhehoidon koordinaattorin tiedossa ja hyväksymä.

Lyhytaikaisessa, osavuorokautisessa ja sijaisperhehoidossa kertynyt vapaa järjestetään ensisijaisesti vapaana. Mikäli vapaata ei pystytä järjestämään voidaan vapaa maksaa rahana. Yksi palkallinen vapaapäivä = yksi perhehoidon palkkio, joka maksetaan toteutuneiden perhehoitopäivien keskiarvon mukaisesti. Maksu tapahtuu ko. kuukauden hoitopalkkion maksun yhteydessä.

Perustellusta syystä perhehoitajalle voidaan myöntää oikeus palkattoman henkilökohtaisen vapaan pitämiseen korkeintaan 14 vrk/kalenterivuosi, mikäli asiakkaiden hoito saadaan järjestymään. Lupa oman henkilökohtaisen vapaan käyttämiseen ja sijaisjärjestelyihin on aina sovittava perhehoitajan koordinaattorin kanssa hyvissä ajoissa etukäteen ja sen myöntäminen harkitaan tapauskohtaisesti. Perhehoitajan henkilökohtainen oma vapaa on pyrittävä sijoittamaan jo kertyneen vapaan pitämisen jatkeeksi.

7.2 Maksut perhehoitajan vapaan ajalta

Pitkäaikaisessa perhehoidossa perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio lakisääteisten vapaapäivien osalta. Kulukorvaus maksetaan vapaapäivien osalta täysimääräisenä, jos sijaistus, tapahtuu perhehoitajan kotona. Jos ikäihminen siirtyy vapaapäivien ajaksi toiseen hoitopaikkaan (toiseen perhekotiin tai muuhun hoitoyksikköön), varsinaiselle perhehoitajalle ei makseta kulukorvausta, ei edes kiinteiden kulujen kattamiseksi.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa perhehoitajalle kertyneet vapaat korvataan rahana toimeksiantosopimuksessa sovittuna ajankohtana. Perhehoitajan vapaat kertyvät jokaisesta asiakkaasta erikseen. Maksuperusteena on kunkin kuukauden hoitopalkkio jaettuna toteutuneiden hoitovuorokausien määrällä.

7.3 Sijaisperhehoitajalle maksettavat palkkiot

Perhekotiin perhehoitajan vapaiden ajaksi tulevalle sijaisperhehoitajalle (kiertävä) maksetaan hoitopalkkio sijaisuusajalta lyhytaikaisen, osavuorokautisen tai tuntiperusteisen perhehoidon palkkioiden mukaisesti kunkin ikäihmisen perhehoidosta. Mikäli sijaishoito tapahtuu sijaishoitajan kotona, maksetaan myös kulukorvaus. Palkkiot maksetaan myös saapumis- ja lähtöpäivältä. Mikäli pitkä sijaisuus jaetaan usean kiertävän perhehoitajan kesken, vaihtopäiviltä maksetaan puolet vuorokausipalkkiosta kummallekin.

Mikäli ikäihmisen perhehoito järjestetään toisessa perhekodissa, maksetaan sijaisena toimivalle perhehoitajalle hoitopalkkio ja kulukorvaus lyhytaikaisen perhehoidon palkkioiden mukaisesti jokaisesta ikäihmisestä. Palkkiot ja kulukorvaukset maksetaan myös saapumis- ja lähtöpäivältä.

Oman henkilökohtaisen vapaan ajalta perhehoitajalle ei makseta hoitopalkkiota. Kulukorvauksesta maksetaan täysimääräisenä, jos sijaishoito tapahtuu perhehoitajan kotona. Jos sijaishoito tapahtuu muualla, kulukorvausta ei makseta, ei edes kiinteiden kulujen kattamiseksi. Hoitopalkkio tältä kuukaudelta lasketaan jakamalla hoitopalkkio kyseisen kuukauden kalenteripäivien määrällä ja kertomalla saatu osamäärä toteutuneiden perhehoitopäivien määrällä. Vapaan alkamis- ja päättymispäivää ei katsota perhehoitopäiväksi eikä hoitopalkkiota tai kulukorvausta makseta näiltä päiviltä.

Mikäli perhekodissa on sijaistuksen ajan kaksi perhehoitajaa, sijaisuusajalta maksetaan sijaisperhehoitajalle puolet lyhytaikaisen, osavuorokautisen tai tuntiperusteisen perhehoidon palkkioiden mukaisesti kunkin ikäihmisen perhehoidosta (esim. jos koko ajan kaksi perhehoitajaa sijaistaa maksetaan lyhytaikaisen palkkio puoliksi).

Jos perhekodissa on kaksi perhehoitajaa joista toinen on ympärivuorokautisesti, maksetaan hänelle puolet lyhytaikaisen palkkiosta ja toinen on vain päiväajan, maksetaan hänelle osavuorokautisesta puolet.

7.4 Perhehoitajan eläketurva

"Toimeksiantosuhteisen perhehoitajan eläketurvasta säädetään julkisten alojen eläkelaisissa (81/2016)." Perhehoitolaki 20 § 1 mom.

Perhehoitajan eläketurva määräytyy peruseläketurvan mukaisesti ja kertyvän eläkkeen suuruus määräytyy hoitopalkkion perusteella. Perhehoitajan vanhuuseläkeiän alaraja nousee asteittain siten, että 1962 syntyneillä se on 65 vuotta. Yläikärajaa on aina 5 vuotta korkeampi. Yli 70-vuotiaiden perhehoitajien kanssa käydään arviointikeskustelu perhehoidon jatkamisesta ja tarvittaessa voidaan pyytää terveydentilasta lääkärintodistus. Perhehoitajan on ilmoitettava perhehoidon vastuutyöntekijälle eläkkeelle siirtymisestä vähintään kaksi kuukautta etukäteen.

7.5 Perhehoitajan, perhehoidossa olevan ikäihmisen sekä perhekodin vakuutukset

Perhehoidon järjestämisestä vastaava taho vakuuttaa toimeksiantosopimuksen allekirjoittaneen/allekirjoittaneet työssä tapahtuvan tapaturman varalta. Perhehoidon järjestämisestä vastaavalla taholla ei ole lakisääteistä velvollisuutta ottaa tapaturmavakuutusta perhehoidossa olevalle ikäihmisille tai vakuutusta perhehoidossa olevan henkilön aiheuttamiin vahinkoihin.

Perhehoitaja ja asiakas vastaavat omaisuudestaan. Tämän vuoksi on suositeltavaa, että perhehoitaja hankkii laajennetun kotivakuutuksen, ja varmistaa, että se sisältää myös perhehoidossa olevien ikäihmisten vahinkovakuutuksen. Arvotavarat suositellaan vakuutettavaksi erikseen esineen arvon mukaisesti. Vahingonkorvaus on vahingontekijän ja vahingon kärsijän välinen asia. Perhehoitajan omassa vapaa-ajan vietossa tapahtuvat vahingot eivät kuulu hyvinvointialueen ottaman tapaturmavakuutuksen piiriin. Vapaa-ajan vakuutusturva on perhehoitajan omalla vastuulla.

8. Perhehoitajan tuki

Ikäihmisten perhehoidon työntekijän ja perhehoitajan välinen yhteydenpito on molemminpuoliseen luottamukseen perustuvan yhteistyön lähtökohta. Perhehoito perustuu aina ikäihmisen tai hänen laillisen edustajansa kuulemiseen ja ikäihmiselle yhteistyössä laadittuun asiakassuunnitelmaan.

Perhehoitajan perhehoitolain mukaiseksi vastuutyöntekijäksi nimetään perhehoidon vastuuhenkilö, joka vastaa perhehoitajan saamasta tuesta. Perhehoidossa olevan ikäihmisen asiakassuunnitelmasta vastaa hyvinvointialueen työntekijä. Perhehoitolain 10 § mukaan toimeksiantosopimuksessa sovitaan yhteistyöstä hyvinvointialueen ja perhehoitajan kesken. Perhehoidon onnistumisen ja laadun kannalta toimiva yhteistyö sekä oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki ovat ratkaisevan tärkeitä. Käytännössä yhteistyö

perhehoidon työntekijän ja perhehoitajan kesken toteutuu säännöllisellä yhteydenpidolla puhelimitse, etäyhteyksillä ja sähköpostilla sekä eri tavoilla järjestetyissä tapaamisissa perhekodissa ja sen ulkopuolella.

Perhehoitajan osallistuminen perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa sovittuihin tilaisuuksiin, kuten työnohjaukseen, koulutukseen tai vertaisryhmätoimintaan, ei vaikuta hänelle maksettavan hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrään vähentävästi. Perhehoitaja ja perhehoitajan vastuutyöntekijä sopivat perhehoidossa olevien henkilöiden hoidon järjestämisestä ko. ajalle.

8.1 Perhehoitajan valmennus, yhteistyö, täydennyskoulutus ja työnohjaus

Perhehoitajille järjestetään tarpeen mukaan yksilö- ja perhekohtaista tai ryhmätyönohjausta sekä täydennyskoulutusta hoitotyön, perhehoitajan jaksamisen ja hänen perheensä voimavarojen tukemiseksi. Ensisijaista on perhehoidon koordinaattorin/ vastuutyöntekijän antama tuki.

Ennakkovalmennus on tarkoitettu perhehoitajaksi aikoville henkilöille ennen perhehoidon aloittamista. Ennakkovalmennuksessa käytetään Perhehoitoliiton ikäihmisten perhehoidon valmennusohjelmaa. Alueella uutena aloittavan, muualla aiemmin jo toimineen perhehoitajan ennakkovalmennuksesta tai täydennyskoulutuksesta sovitaan tapauskohtaisesti. Valmennus toteutetaan perhehoitajan tarpeiden ja ikäihmisen hoito- ja palvelusuunnitelman perusteella.

Perhehoitajan jo suorittamasta ikäihmisten perhehoidon ennakkovalmennuksesta saatu todistus ja loppuarvioinnin sisältö tarkastetaan ja käydään läpi yhdessä keskustellen. Yhteydenpito perhehoitajan ja perhehoitoa järjestävän tahon välillä vähintään kerran kuukaudessa tai tarvittaessa.

Perhehoidon vastuutyöntekijä vastaa ennakkovalmennusten, täydennyskoulutusten ja työnohjauksen järjestämis-, osallistumis- ja sijaisjärjestelyistä ja hyvinvointialue vastaa niistä aiheutuvista kustannuksista. Perhehoitajille voidaan tarpeen mukaan järjestää vertaisryhmätapaamisia.

8.2 Perhehoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Hyvinvointi- ja terveystarkastukset järjestetään perhehoitajan sijoittajakunnan toimesta ja sen sisältö vastaa soveltuvin osin sosiaali- ja terveysministeriön ohjetta perhehoitajan terveystarkastuksesta.

Päätöimisille perhehoitajille järjestetään mahdollisuus hyvinvointi- ja terveystarkastukseen vähintään joka toinen vuosi. Terveys- ja hyvinvointitarkastukset järjestetään tarvittaessa myös muille kuin päätöimisille perhehoitajille, jos perhehoitajalla ei ole oikeutta muutoin työterveyshuollon palveluihin. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksessa terveydenhuollon

ammattilainen arvioi tilannetta yhdessä perhehoitajan kanssa ja laatii yhteenvedon tilanteesta sekä tarvittavista jatkotoimista.

9. Perhehoidossa olevaa ikäihmistä koskevat asiat

9.1 Ikäihmisen asema ja oikeudet

"Ikäihmisellä on oikeus arvokkaaseen vanhuuteen, hoito- ja palvelusuunnitelman mukaiseen hoivaan ja huolenpitoon ja hyvään kohteluun." Vanhuspalvelulaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000).

Perhehoito perustuu aina ikäihmisen tai hänen laillisen edustajansa kuulemiseen ja asiakkaan kanssa laadittuun asiakassuunnitelmaan. Perhehoidon järjestämisen lähtökohtana ovat ikäihmisen tarpeet. Suunnitteluvaiheessa ikäihmiselle, hänen omaisilleen ja perhehoitajalle järjestetään mahdollisuus tutustua toisiinsa. Hallinnollisen päätöksen perhehoitoon sijoittamisesta tekee hyvinvointialue.

9.2 Iäkkäiden palveluiden asiakassuunnitelma

Ikäihmisen perhehoito perustuu yksilölliseen asiakassuunnitelmaan. Jokaiselle perhehoitoa aloittavalle ikäihmiselle tehdään hyvinvointialueen asiakassuunnitelma yhteistyössä perhehoidon koordinaattorin/ vastuutyöntekijän, hyvinvointialueen työntekijän, perhehoidossa olevan ikäihmisen ja hänen lähiomaistensa, perhehoitajan sekä tarvittavien muiden ikäihmisen hyvinvointiin osallistuvien kanssa. Suunnitelmaan kirjataan perhehoidon tavoitteet ja toteuttaminen.

Asiakassuunnitelma arvioidaan ja päivitetään terveydentilan ja/tai toimintakyvyn muuttuessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Ikäihmisten perhehoitoon hakeutuvalta asiakkaalta pyydetään perhehoidon hakemuksessa suostumus perhehoidon toteuttamisen ja järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen luovuttamisesta eri toimijoiden välillä.

Perhehoitajalle toimitetaan turvallisen perhehoidon toteuttamiseksi ja hoidettavan toimintakyvyn seurannan turvaamiseksi ikäihmistä koskevat tiedot, kuten henkilötiedot, diagnoosit, toimintakyvyn kuvaus, ajantasainen lääkelista, lääkehoito, allergiat, ruokavalio, tarvittava seuranta (paino, laboratoriotulokset), mahdollinen elvytyskielto sekä omaisten yhteystiedot.

9.3 Ikäihmisen lääkehoito perhehoidossa

Pitkäaikaisessa perhehoidossa ikäihmisen lääkehoito suositellaan toteutettavaksi yhteistyössä kotihoidon kanssa. Ensisijaisesti perhehoidossa olevan ikäihmisen lääkkeiden jakaminen toteutetaan annosjakeluna apteekissa (Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu,

dnro 809/4/11, lääkkeiden annosjakelusta avohoidossa). Ikäihmisten perhehoidon lääkehoitosuunnitelma on osa kotihoidon lääkehoitosuunnitelmaa.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa ikäihmisellä tulee olla mukana perhekotiin tultaessa ajantasainen lääkelista ja lääkkeiden tulee olla jaeltuina dosetteihin perhehoitojakson ajaksi. Pistohoitoa vaativa lääkehoito toteutetaan joko koulutuksen saaneen ja osaamisen tason varmistaneen perhehoitajan toimesta tai kotihoidon toimesta. Perhehoitajaa tuetaan riittävän osaamisen saavuttamiseen lääkehoitoon käytäntöjen, vaikutusten ja seurannan osalta.

9.4 Perhehoidon asiakasmaksut

Perhehoidon asiakasmaksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asiakasmaksulain (7 c §) ja -asetuksen (19 §) sekä kunnan/kuntayhtymän hyväksymän perhehoidon asiakasmaksuohjeen mukaisesti. Perhehoidon asiakasmaksut eivät saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia todellisia kustannuksia.

9.4.1 Pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksu

Perhehoitajan kotona tapahtuva perhehoito

Asiakasmaksu määräytyy asiakkaan maksukyvyyn mukaan ja se voi olla enintään 85 % hoidossa olevan nettokuukausituloista. Maksukykyä määriteltäessä huomioidaan asiakasmaksulain 10, 10 b ja 10 c § säädökset tuloista tehtävistä vähennyksistä (voimassa olevien hyvinvointialueen vahvistamien asiakasmaksujen mukaisesti).

Hoitajan kotona tapahtuvan perhehoidon asiakasmaksu kattaa asumisesta, asumiseen kuuluvista yleisistä aineista ja tarvikkeista, siivouksesta, pyykkihuollosta, ruuasta, hoidosta ja hoivasta aiheutuvat kulut.

Perhehoitoa saavan henkilökohtaiseen käyttöön tulee jäädä vähintään 15 % nettotuloista ns. käyttövara asiakasmaksulain mukaisesti. Käyttövara on vähintään toimeentulotuen perusosa vähennettynä ravinto-osuudella. Perhehoidossa asiakas maksaa käyttövarastaan itse mm. lääkekulut, terveydenhuollon menot ja vaatekulut.

Jos pitkäaikaisessa perhehoidossa oleva on välittömästi ennen perhehoidon alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa ja hänen kuukausitulonsa ovat suuremmat kuin puolison kuukausitulot, asiakasmaksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Perhehoidossa olevalta perittävä asiakasmaksu voi tällöin olla enintään 42,5 % puolisojen yhteenlasketuista nettokuukausituloista. Puolisoiden yhteiseen käyttöön jää 57,5 % yhteenlasketuista tuloista.

Asiakasmaksulain 7 c §:än tehty muutos voimaan 1.10.2022. Edellä mainittujen muutosten kanssa samanaikaisesti tehtiin asiakasmaksulakiin asiakkaan asemaa turvaava sisällöllinen muutos, kun asiakasmaksulain 7 c §:än lisättiin uusi 5 momentti. Muutoksella estettäisiin

puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella määräytyvän maksun muodostuminen asiakkaalle mahdollisesti suuremmaksi kuin se olisi asiakkaan omista kuukausituloista laskettuna.

Ikäihmisen kotona tapahtuva perhehoito

Asiaksmaksu kattaa perhehoitajan antaman hoivan. Asiaksmaksun määräytymisessä noudatetaan asiakasmaksulain 7 c § ja 10 § b, c, d mukaisesti. (Lakisosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta 1201/2020.) Perhehoidon asiakas maksaa itse muut omaan elämiseen liittyvät kulut, kuten asumisen ja siihen liittyvät muut kulut ja tarvikkeet, siivouksen, pyykinhuollon ja ruuasta aiheutuvat kulut. Perhehoidossa asiakas maksaa itse mm. lääkemenot ja terveydenhuollon menot.

9.4.2 Asiaksmaksun tarkistaminen ja alentaminen

Asiaksmaksut tarkistetaan vuosittain ja asiakkaan tulojen tai maksuperusteiden muuttuessa. Asiakas tai hänen asioidensa hoitaja on velvollinen ilmoittamaan mahdollisista muutoksista välittömästi. Mikäli maksun määräämistä koskeva päätös on perustunut asiakkaan tai hänen edustajansa antamiin virheellisiin tietoihin, maksu voidaan oikaista takautuvasti enintään vuoden ajalta. (Asiaksmaksuista annettu asetus 912/1992 §31.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määräytyvä maksu on jätettävä asiakasmaksulain 11 §:n perusteella perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Mikäli asiakkaan tulot eivät riitä kattamaan perhehoidon asiakasmaksua, alennetaan yksilökohtaisen harkintapäätöksen perusteella asiakasmaksua. Harkintapäätöksessä noudatetaan tulojen ja menojen huomioimisessa toimeentulotuen ohjeistusta (voimassa olevaa STM:n opas toimeentulotuesta www.stm.fi).

Poissaolojen ja muiden palveluiden vaikutus asiakasmaksuihin

Pitkäaikaisen perhehoidon keskeytyessä yli viideksi päiväksi, ei asiakasmaksua peritä viittä vuorokautta ylittävältä ajalta. Jos perhehoito keskeytyy lyhyemmäksi ajaksi kunnasta johtuvasta syystä tai palvelun saaja on kunnallisessa laitoshoidossa, ei asiakasmaksua peritä myöskään mainitulta viiden vuorokauden ajalta. Perhehoidon keskeytyksen jatkuessa koko kuukauden, asiakasmaksua ei peritä lainkaan. Jos perhehoidon asiakas siirtyy perhehoidosta suoraan laitoshoitoon tai tehostettuun palveluasumiseen, ei perhehoidon asiakasmaksua siirtopäivältä peritä. Perhehoitoon tulopäivältä laskutetaan perhehoidon asiakasmaksu.

Perhehoidossa olevalta asiakkaalta ei peritä päällekkäin perhehoitoon sisältyviä muita avohoidon palvelumaksuja, esim. kotihoidon maksua tai päivätoiminnan maksua. Perhehoitajan vapaan johdosta asiakkaalle ei saa tulla lisäkuluja.

9.4.3 Lyhytaikaisen, osavuorokautisen, päiväaikaisen ja tuntiperusteisen perhehoidon asiakasmaksu

Lyhytaikaisessa, osavuorokautisessa, päiväaikaisessa ja tuntiperusteisessa perhehoidossa asiakasmaksu määräytyy hyvinvointialueen määrittämien perhehoidon asiakasmaksujen mukaisesti.

Omaishoidon vapaan aikaisen lyhytaikaisen perhehoidon asiakasmaksuna peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista säädetyn asetuksen mukainen maksu. Maksun saa periä vain kerran kalenterivuorokaudelta.

Lyhytaikaisessa perhehoidossa oleva ikäihminen maksaa omat terveydenhuoltomenonsa, kuten sairaalahoidon, reseptiläkkeet, ambulanssikyydit jne.

Kuljetukset perhehoitoon ja perhehoidosta pois ovat asiakkaalle omakustanteisia. Asiakkaalla on mahdollisuus hakea tai hänellä voi olla käytössään vammaispalvelulain tai sosiaalihuoltolain mukainen kuljetuspalvelu.

9.5 Perhehoidossa olevan ikäihmisen yksityis- ja käyttövarat

Perhehoidossa olevan henkilön varoista huolehtiminen kuuluu ensisijaisesti hänelle itselleen, hänen edunvalvojalleen tai omaiselleen. Perhehoitajan tulee neuvotella ikäihmisen varojen käyttöä koskevista periaatteista ikäihmisen, hänen edunvalvojansa tai omaisensa kanssa. Perhehoitaja ei voi toimia perhehoidossa olevan henkilön edunvalvojana tai yksityisvarojen hoitajana. Mikäli asiakas ei itse kykene huolehtimaan taloudellisista asioistaan eikä asiaa ei muutoin järjestetty, hänelle haetaan edunvalvoja.

Asiakkaan itsemääräämisoikeuden tulee toteutua myös varojen käytössä. Perhehoidossa olevan henkilön käyttövarat tulee käyttää ensisijaisesti hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa ottaen huomioon henkilön elämisen laatua ja elämänpiiriä rikastuttavat ratkaisut.

Asiakkaan henkilökohtaisia menoja ovat esimerkiksi parturi tai kampaaja, jalkahoito, tapahtumiin osallistuminen (liput tai pääsymaksut), matkojen omavastuut ja pienet hankinnat. Henkilökohtaisten menojen maksamisen käytännöistä (käteinen ja kuitit tai laskutus) sovitaan ikäihmisen, hänen läheisensä tai edunvalvojansa ja perhehoitajan kesken.

Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevan ikäihmisen perhehoidossa olevasta irtaimesta omaisuudesta on pidettävä omaisuusluettelo. Luettelo laaditaan perhehoidon alkaessa ja perhehoitaja päivittää sitä yhdessä ikäihmisen, hänen edunvalvojansa tai omaisensa sekä perhehoidon koordinaattorin kanssa.

9.6 Perhehoidossa olevan ikäihmisen valitus- ja vaikutusmahdollisuudet

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun. Asiakkaalla on oikeus tehdä saamastaan hoivasta- ja huolenpidosta sekä kohtelusta valitus sosiaalihuollon viranhaltijalle, joka voi vaikuttaa muistutuksen tekijän tilanteen muuttamiseksi, jos muistutus on aiheellinen.

Jos ikäihminen on tyytymätön saamaansa hoivaan ja huolenpitoon tai kohteluun, hän voi pyytää oman kotikuntansa sosiaaliasiamiestä toimimaan sovittelijana, joka seuraa ikäihmisen oikeuksia ja asemaa. Ikäihmistä on neuvottava valituksen tekemisessä. Valitukseen tulee vastata 1–4 viikon aikana. Asiakkaalla on oikeus hakea muutosta päätöksiin sekä kannella asiastaan sosiaalihuoltoa valvoville viranomaisille. Ennen näitä toimenpiteitä on hyvä keskustella asiasta joko perhehoitajan tai asiakkaan perhehoidon vastuuhenkilön kanssa.

Perhehoitajalla on ilmoitusvelvollisuus havaitsemistaan perhehoidossa olevan ikäihmisen sosiaalihuollon toteutumiseen liittyvistä epäkohdista (sosiaalihuoltolaki 48§).

9.7 Ikäihmisen kuolema perhekodissa

Perhehoitajalla tulee olla tieto perhehoidossa olevan ikäihmisen mahdollisesta hoitotahdosta, jonka mukaisesti hän toimii. Jos ikäihminen kuolee perhekodissa, perhehoitaja soittaa hätänumeroon 112 ja ilmoittaa kuolemantapauksesta poliisille.

Perhehoitajan tulee ilmoittaa ikäihmisen kuolemasta ilman viivettä omaisille ja perhehoidon vastuutyöntekijälle. Perhehoidon vastuutyöntekijä järjestää perhehoitajalle tarvittavan tuen.

Saattohoidossa toimitaan hyvinvointialueen ohjeiden mukaisesti.

10. Perhehoitajan oikeudet ja velvollisuudet

Perhehoitajan ja hyvinvointialueen oikeudet ja velvollisuudet perustuvat lainsäädäntöön. Perhehoitajan vastuisiin kuuluvat hyvän, hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisen perhehoidon toteuttaminen, perheenjäsenenä olemisen turvaaminen ikäihmiselle, sitoutuminen toimimaan yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden sekä ikäihmisten läheisten kanssa. Perhehoitajan tulee ilmoittaa perhehoitoon liittyvistä muutoksista perhehoidon vastuutyöntekijälle.

10.1 Tietojensaantioikeus ja tietojen säilytys

Perhehoitajalla on oikeus saada sellaisia salassa pidettäviä tietoja, jotka hän tarvitsee perhehoitoa antaessaan. Perhehoitajalla on oikeus saada perhehoidon onnistumisen

kannalta välttämättömät oleelliset tiedot sijoitettavan elämän tilanteesta, historiasta ja terveydentilasta (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 17 §). Julkisuuslain 26 §:n mukaan viranomaisen saa antaa toimeksiannostaan tai muutoin lukuunsa suoritettavaa tehtävää varten sellaisia salassa pidettäviä tietoja, jotka ovat tarpeen tehtävän suorittamisessa.

Perhehoitaja ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, eikä muutakaan tietoonsa saamaansa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuus merkitsee kieltoa ilmaista asiakirjan salassa pidettävä sisältö. Ilmaiseminen merkitsee paitsi tiedon antamista suullisesti, myös passiivisesti tapahtuvaa tiedon paljastamista ulkopuolisille, esimerkiksi salassa pidettäviä tietoja sisältävän asiakirjan jättämistä ulkopuolisten saataville. Perhehoidossa olevaa henkilöä koskevat asiakirjat ja muut kirjalliset tiedot säilytetään asianmukaisesti lukitussa paikassa.

Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (EU 679/2016) on tullut voimaan toukokuussa 2016 ja sitä sovelletaan kansallisesti 25.5.2018 alkaen. Asetusta sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Asetus korvaa vuoden 1995 henkilötietodirektiivin sekä sen kansallisesti täytäntöön panemiseksi annetun henkilötietolain (523/1999). Julkisuuslain 5 §:n 2 momentin mukaan myös perhehoidossa olevien tietojen osalta kunnan asiakirjoista ja siellä mahdollisesti tehtävät merkinnät kuuluvat kunnan asianomaiseen rekisteriin ja tiedot tulee palauttaa kunnalle perhehoidon päättyttyä. Perhehoidon päättyessä hoidettavaa koskevat asiakirjat palautetaan perhehoitajan vastuutyöntekijälle kuntaan/ kuntayhtymään.

10.2 Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

Perhehoitajalla on elinikäinen salassapito ja vaitiolovelvollisuus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 15 §) eli perhehoitaja ei saa ilmaista ikäihmistä koskevia salassa pidettäviä tietoja sivullisille myöskään siltä osin kuin ne koskevat muita kuin häntä itseään. Salassa pidettäviä tietoja ei saa käyttää omaksi tai toisen hyödyksi eikä toisen vahingoksi. Tähän sisältyy muun muassa se, että salassa pidettävää asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi.

Arkaluonteisia ja muuta salassa pidettäviä tietoja ei saa lähettää tekstiviestinä tai sähköpostin välityksellä. Perhehoidossa salassapito- ja vaitiolovelvollisuus koskevat myös hoitajan perheenjäseniä. Salassa pidettävistä tiedoista voi antaa tietoa sivullisille henkilön omalla ja/tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella. Laillisella edustajalla on laillinen oikeus saada tietoja.

Salassa pidettäviä tietoja ovat mm. tiedot varallisuudesta tai taloudellista asemasta, tiedot terveydentilasta, vammaisuudesta tai sosiaali- ja terveydenhuollon tai kuntoutuksen palveluista, tiedot seksuaalisesta käyttäytymisestä tai suuntautumisesta, tiedot poliittisesta vakaumuksesta tai elintavoista, tiedot osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan

harrastuksiin, tiedot perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista tai muut henkilön yksityiselämään liittyvät arkaluonteiset asiat.

Perhehoidossa olevalta asiakkaalta tarvitaan erillinen kuvauslupa (Kuvan ja videotallenteen julkaiseminen ikäihmisten perhehoidossa), jonka asiakas tai hänen edustajansa allekirjoittaa. Kuvausluvassa määritellään kuvamateriaalin julkaisu ja käyttölaajuus.

Sisällöllisesti vaitiolovelvollisuus on laaja. Sen syntymiseen riittää, että tiedot on saatu sellaisissa olosuhteissa, että ne voidaan katsoa luottamuksellisiksi. Tietojen väärinkäyttö tai tahallinen ohjeiden vastainen toiminta voi johtaa muun ohella rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus säilyy toimeksiantosopimuksen päättymisen jälkeenkin (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 15 §).

10.3 Perhehoitajan ilmoittamisvelvollisuus

Perhehoitajan tulee pitää perhehoitajan vastuutyöntekijää ajan tasalla hoidettavien tilanteesta. Perhehoitaja velvoitetaan ilmoittamaan hyvissä ajoin perhehoitajan vastuutyöntekijälle seuraavista seikoista:

- perhehoidossa oleviin ikäihmisiin liittyvistä perhehoitoon vaikuttavista toimintakyvyn ja/tai terveydentilan muutoksista
- perhehoidon keskeytyksistä; suunnitellut vapaat ja niiden aikaiset järjestelyt
- toteutuneista hoitopäivistä palkkion maksatusta varten.
 - Toteutuneet hoitopäivät ilmoitetaan siihen tarkoitettulla lomakkeella perhehoidon sähköposti osoitteeseen seuraavan kuukauden 5. päivään mennessä.
- tarkistamaan saamansa palkkion oikeellisuuden ja ilmoittamaan mahdollisesta virheellisestä maksusta perhehoidon vastuutyöntekijälle
- suunnitelmista ottaa lisää henkilöitä perhehoitoon toiselta sijoittajalta
- elämäntilanteen muutoksista; perhesuhteiden ja asumisen muutoksista, sairastuminen tai muut esteet toimia perhehoitajana
- perhekodissa tapahtuvista muutoksista (esim. remontti, kotieläimet)
- ulkomaanmatkoista perhehoidossa olevan henkilön kanssa
- muista perhehoitajana toimimiseen vaikuttavista asioista
- sattuneista tapaturmista, väkivallasta ja pakkotoimenpiteistä (ilmoitettava aina myös kirjallisena)
- muut mahdolliset tärkeät perhehoitotyöhön vaikuttavat asiat

Perhehoitajalla on oikeus toimeksiantosopimuksessa sovittaviin asioihin, perhehoidon toteuttamisen kannalta tarvittavien ikäihmistä koskevien tietojen saantiin, peruseläketurvaan, tapaturmavakuutukseen sekä kuulluksi tulemiseen perhehoitoon liittyvissä asioissa.

"Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhehoidossa tapahtuneista muutoksista vastuutyöntekijälle siihen kuntaan, joka on sijoittanut hoidettavan sekä kuntaan, jossa perhekoti sijaitsee." Perhehoitolaki 21 §

11. Hyvinvointialueen oikeudet ja velvollisuudet

Hyvinvointialueen oikeudet ja velvollisuudet

- tehdä yhteiseen neuvotteluun perustuva päätös ikäihmisen perhehoitopaikasta
- tehdä toimeksiantosopimus perhehoitajan kanssa
- saada tieto perhehoidosta ja perhekodissa suunnitelluista/tapahtuneista muutoksista.
- vastaa perhehoitajien rekrytoinnista ja ennakoivalmennuksesta
- antaa perhehoitajalle ikäihmisen hoivan ja huolenpidon toteuttamisen kannalta välttämättömät ikäihmistä koskevat tiedot
- laatia asiakaskohtaiset Ikäihmisten palvelujen asiakassuunnitelmat
- päättää perhehoidon asiakasmaksuista
- hyväksyä uudet perhehoitokodit ja perhehoitajat
- järjestää perhehoidon tuki, nimetä vastuutyöntekijä, järjestää lakisääteiset vapaat
- järjestää perhehoitoon sijoitetun ikäihmisen tarvitsemat palvelut
- arvioida säännöllisesti perhehoitoa yhdessä perhehoitajan kanssa
- valvoa perhehoitoa

12. Perhehoidon ohjaus- ja valvontakäynnit

Hoidettavan sijoittaneen hyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu lain mukaisesti ja hoidettava saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka järjestetään sen kunnan toimesta, johon henkilö on sijoitettu. Sekä sijoittaneen hyvinvointialueen että sen hyvinvointialueen, jossa perhekoti sijaitsee, sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi tarkastaa perhehoitopaikan laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voidaan tarkastaa ainoastaan, jos tarkastaminen on välttämätöntä asiakkaan aseman ja asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi.

Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastaja on päästettävä kaikkiin perhehoitopaikan tiloihin. Tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. Tarkastajalla on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana.

Jos perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjausasiassa. Jos korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla. Tarvittaessa hoidettavat siirretään heidän tarpeitaan vastaavaan muuhun hoitopaikkaan.

Palvelujen valvontaan ja toimenpiteisiin valvonnan yhteydessä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sovelletaan ammatillisten perhekotien ja muiden yksityisten perhehoidon palveluntuottajien osalta, mitä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 4 luvussa säädetään." Perhehoitolaki 22 §.

Perhehoidon onnistumisen ja laadun kannalta vastuutyöntekijän yhteydenpito, toimiva yhteistyö sekä oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki ovat ratkaisevan tärkeitä. Yhteistyön ja tuen toimiessa myös perhehoidon arviointi ja valvonta voivat toteutua tarkoitetulla tavalla. Perhehoidon valvonnan painopisteenä on perhehoidon riittävän tuen järjestäminen, jotta puutteiden tai epäkohtien ilmaantuminen pystytään ehkäisemään ennalta tai niihin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa. (STM 2017:25 Perhehoitolain toimeenpanon tuki.) Perhehoitajalla on velvollisuus pitää tarvittaessa yhteyttä perhehoidon vastuutyöntekijään. Ohjaus- ja valvontakäynti perhehoitajan kotiin tehdään vähintään kerran vuodessa. Asiakaspalautteen perusteella tarkastuskäyntejä voidaan järjestää tarpeen mukaan.

Toimeksiantosuhteisen perhehoidon ennakoivaa valvontaa ovat perhehoitajalle annettu ohjaus ja tuki sekä perhehoidon seuraaminen ja perhehoidolle asetettujen tavoitteiden arviointi yhteistyössä perhehoitajan kanssa.

Ikäihmisen oikeuden toteutumista hyvään, palvelusuunnitelman mukaiseen perhehoitoon ja kohteluun seurataan säännöllisesti. Perhehoidossa olevilta ikäihmisiltä sekä heidän läheisiltään kerätään kirjallisesti palautetta. Tavoitteena on kerätä asiakaspalautetta kerran vuodessa ensisijaisesti sähköisesti.

Geriatrisen keskuksen omavalvontasuunnitelmassa on määritelty ikäihmisten perhehoitoa koskevat toimenpiteet, joilla varmistetaan perhehoidon laatua ja edistetään asiakasturvallisuutta.

Sijoittavan hyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu lain mukaisesti ja hoidettava saa sijoituksen aikana tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet. Kuntayhtymän tehtävänä on järjestää ne palvelut ja tukitoimet, mitkä perhehoitoon sijoitettu henkilö tarvitsee.